

На основу члана 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18),

Влада усваја

СТРАТЕГИЈУ РАЗВОЈА СТАРТАП ЕКОСИСТЕМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ ЗА ПЕРИОД ОД 2021. ДО 2025. ГОДИНЕ

1. УВОД

Стратегијом развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године (у даљем тексту: Стратегија) утврђују се циљеви и мере за развој стартап екосистема чија имплементација треба да резултира убрзаним развојем стартап екосистема, подстицањем иновација у привреди Републике Србије, као и привредним растом заснованим на економији знања.

Стартапи су новоосновани, иновативни привредни субјекти који имају потенцијал брзог и великог раста. Креирањем иновација које доприносе трансформацији привреде и стварању нових радних места, стартапи повећавају извоз производа са високом додатом вредношћу и доприносе економском расту. Успостављањем јавне политике развоја стартапа утиче се на број и квалитет стартапа, али и целог екосистема који се око њих ствара.

У циљу економског јачања Републике Србије, подстицање стартап екосистема је препознато као један од приоритета Владе у периоду од 2021. до 2025. године.

Општи циљ ове стратегије је убрзани развој стартап екосистема до фазе развоја екосистема у којој постоји између 800 и 1.200 стартапа, и који због своје атрактивности привлачи велики број талената, односно искусних оснивача, инвеститора и ментора из региона и света који подржавају развој стартап идеја у Републици Србији.

Посебни циљеви Стратегије су:

1. Подизање стартап предузетничког капацитета кроз образовне програме;
2. Унапређење инфраструктурне и програмске подршке стартапима;
3. Унапређење механизма финансирања стартапа;
4. Унапређење услова за пословање стартапа;
5. Промоција стартап културе и глобалне препознатљивости екосистема.

Предлагач стратегије је Министарство просвете, науке и технолошког развоја (у даљем тексту: МПНТР). Нацрт стратегије настао је као резултат вишемесечног активног рада чланова Радне групе коју је основала Влада, међу којима су били представници Кабинета председника Владе, релевантних министарстава, кључних институција, представника организација подршке, привреде, финансијских институција, као и других актера важних за екосистем.

Правни основ за израду Стратегије је члан 38. став 1. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18) којим се прописује да Влада усваја документ јавних политика на републичком нивоу, као и чл. 10. и 13. истог закона којима се одређују врста и садржина документа јавне политике тј. Стратегије.

Стартапи имају вишеструки позитиван утицај на економију и друштво у којем се оснивају и развијају и полако постају творци нових пословних модела 21. века. Њихов развој доноси бројне предности економији и друштву једне земље, на националном, регионалном и глобалном нивоу.

Стартапи представљају посебну врсту иновативних микро, малих и средњих предузећа и послују у условима високог ризика. Креирањем нових тржишта или дисрупцијом на постојеће, стартапи, када постигну тржишни успех, чија се вредност мери десетинама и стотинама милиона евра, представљају нове покретаче развоја.

Повећање броја стартапа стимулише привредни раст, повећава извоз и бруто домаћи производ (БДП). Ако се уважи претпоставка да конкуренција доводи до економског раста и чињеница да су стартапи најчешће иновативни субјекти са производима развијеним за велика глобална тржишта, увиђа се колико могу имати снажан утицај на економски развој једне земље.¹ Проширујући спектар пионирских производа, услуга и пословних модела, стартапи доприносе технолошком развоју, утичући на креирање модерне економије и иновативних производа доступних једном друштву, отварајући пут за развој нових активности заснованих на модерним технологијама и иновативним идејама.

Стартапи стварањем нових тржишта генеришу нове послове, нарочито за предузетне, младе и образоване људе, а улагањем у стартапе креира се људски капитал са компетенцијама и вештинама потребним за модерну економију засновану на знању и иновацијама.

Својом иновативношћу, стартапи доприносе промоцији земље и региона. Са циљем креирања производа за глобална тржишта они промовишу домаћи таленат у најразличитијим индустријама широм света. Њихов развој је катализатор стварања повољног националног екосистема, који потом постаје магнет како за домаће, тако и за стране инвеститоре и таленте.

Стартапи углавном користе високотехнолошке иновације да би створили производе и услуге који су нови на глобалном нивоу што укључује нанотехнологију, биотехнологију, рачунарство или телекомуникације и тиме доприносе повезивању науке и привреде. Временом се отварају и нове могућности за искоришћавање иновација које креирају стартапи, имајући у виду да револуција информационих технологија (у даљем тексту: ИТ) сеже даље од дигиталног сектора и има капацитет да трансформише и традиционалне индустрије, као што су производња, здравство, малопродаја и транспорт. Стартапи тиме доприносе стварању нових индустрија и нових радних места која ће заменити она која су уздрмана глобализацијом и технологијама².

Тиме што креирају иновације које могу снажно допринети трансформацији једне привреде и стварању радних места потребних за развој економије засноване на знању,

---

¹ Acs J, Zoltan. Armington, Cathrine. *Endogenous Growth and Entrepreneurial Activity in Cities*. Center for Economic Studies. 2003.

² Mandel, Michael. *How the Startup Economy is Spreading Across the Country — and How It Can Be Accelerated*, Progressive Policy Institute. 2017.

стартапи повећавају извоз производа са високом додатом вредношћу и доприносе економском расту, што доводи до закључка да су стартапи неспорна полуга државног развоја и да би држава требало да креира јавне политике које могу снажно утицати на број и квалитет стартапа, али и целог екосистема који се око њих ствара.

Када је у питању стартап екосистем Републике Србије, према подацима Стартап Цинома³ (енгл. *Startup Genome*) из 2020. године, вредност стартап екосистема у Београду и Новом Саду је процењена на 434 милиона евра. Међутим, ова вредност израчуната је на основу јавно доступних података који не узимају у обзир самофинансиране стартапе, као ни инвестиције и излазе који нису јавно објављени. Према њиховом запажању процењена вредност би могла бити и до три пута виша од наведене. Иако се развој београдског и новосадског стартап екосистема налази у фази активације⁴, показао се значајан раст у периоду од 2018. до 2020. године, а према истраживању наш екосистем се рангира у првих пет стартап екосистема у фази активације према стопи раста. Већина стартапа у Републици Србији је сконцентрисана у Београду (71%), затим у Новом Саду (15%) и Нишу (4%). Са 200-400 стартапа, Београд и Нови Сад су у рангу са просечним бројем стартапа у екосистемима попут Берлина и Тел Авива. Међутим, евидентно је да постоји велики простор за унапређење промоције и подршке развоју стартап екосистема у другим регионима Републике Србије како би се испунио пун потенцијал развоја.

У циљу економског јачања Републике Србије, стимулација стартап екосистема је препозната као један од приоритета Владе у периоду од 2021. до 2025. године⁵. Да би се постигао зацртани циљ у погледу нелинеарног убрзаног преласка стартап екосистема из фазе активације у следећу фазу животног циклуса, фазу глобализације, Влада се усвајањем Стратегије фокусира на два кључна циља: (1) подизање броја стартапа и (2) повећање квалитета стартапа. Креирањем већег броја стартапа вишег квалитета, односно већег потенцијала, креираће се довољни број прилика за приватне инвеститоре чије би активно учешће у екосистему обезбедило даљу одрживост екосистема која би била подржана мерама Владе, али и активностима приватног сектора.

Ова стратегија се доноси да би се различите појединачне иницијативе у оквиру екосистема ускладиле у деловању и да би се осигурао стратешки и системски приступ деловању јавних институција у циљу подршке креирању окружења које ће стартапима у различитим фазама развоја поделом ризика, дељењем знања и приступом информацијама и финансирању олакшати пословање и створити нове прилике.

Приликом израде Стратегије разматране су и друге опције којима би се значај области стартап екосистема могао препознати и подржати. Због вишеструког позитивног утицаја на економију и друштво у којем се оснивају и развијају стартапи, препозната је потреба за постојањем посебног стратешког документа који уређује ову област и према коме ће и остали акти бити усаглашавани. Тако да је и једна од мера ове стратегије и усвајање новог Закона о иновационој делатности у којој ће и стартап бити препознат као иновативни субјект.

---

³ Стартап Цином, Глобални извештај о стартап екосистемима

⁴ Видети стр. 15-17.

⁵ Програм Владе – кандидата за председника Владе Ане Брнабић, Народна скупштина, 28. октобра 2020. године

Дана 5. фебруара 2021. године Влада је Одлуком⁶ образовала Радну групу за израду Предлога стратегије развоја стартап екосистема Републике Србије од 2021. до 2025. године. Предлагач Стратегије је Министарство просвете, науке и технолошког развоја.

Радна група је састављена од представника: Кабинета председника Владе, релевантних министарстава, Народне банке Србије, кључних институција (Републички секретаријат за јавне политике, Фонд за иновациону делатност, Канцеларија за информационе технологије и електронску управу, Агенција за финансирање и осигурање извоза Републике Србије, Научно-технолошки парк Београд, Научно-технолошки парк Чачак, Научно-технолошки парк Нови Сад, Научно-технолошки парк Ниш, представника организација подршке (Војвођански ИКТ Кластер, Нишки кластер напредних технологија, Зрењанински ИКТ кластер, Суботички ИТ кластер, ИКТ кластер Централне Србије, ИКТ Мрежа Serbian Venture Network, Српска блокчејн иницијатива, Serbian Entrepreneurs, Национална алијанса за локални економски развој, Иницијатива „Дигитална Србија”, Привредна комора Србије, ICT Hub, Impact Hub), привреде, финансијских институција (Светска банка), као и других актера важних за екосистем (Нетокрација, South Central Ventures).

2. ПОЈМОВИ ВЕЗАНИ ЗА СТАРТАПЕ И СТАРТАП ЕКОСИСТЕМ КОРИШЋЕНИ У ОВОЈ СТРАТЕГИЈИ

Стартап тим је скуп физичких лица који развија иновативни производ који демонстрира потенцијал великог и брзог пословног раста на глобалном тржишту. Стартап тим није регистрован као привредни субјект у одговарајућем регистру. Стартап тимови који се региструју као привреднисубјекти постају стартап у пуном значењу тог појма.

Стартап је новоосновани, иновативни привредни субјект⁷ који обавља иновациону делатност и има потенцијал брзог и великог раста.

Критеријум новооснованости се, у контексту Стратегије, одређује тако да је новооснованисубјект онај од чијег оснивања није прошло више од десет година. Овакав критеријум креиран је са циљем да подршком обухвати стартапе који релативно дуго развијају свој производ или услугу⁸.

Критеријум иновативности и потенцијала брзог и великог раста посматра се на три алтернативна начина где би се стартапом сматрао новоосновани привредни субјект:

– који путем потврде независног експерта демонстрира потенцијал да у догледној будућности развије производ, услугу или процес који је нов или значајно унапређен у

---

⁶ Одлука о образовању Радне групе за израду Предлога стратегије развоја стартап екосистема Републике Србије од 2021. до 2025. године, 05 Број: 02-1087/2021 („Службени гласник РС”, број 9 од 5. фебруара 2021. године)

⁷ Привредно друштво или предузетник.

⁸ Стартапи који се баве истраживањем и развојем у областима попут биологије, хемије, електронике, медицине, пољопривреде и сл. често због природе свог производа захтевају период од неколико година да докажу концепт на којем раде, и у првих неколико година не могу генерисати приходе.

поређењу са најбољим тренутно доступним решењем у својој индустрији, и који са собом носи ризик од технолошког или тржишног неуспеха,

– код ког трошкови истраживања и развоја чине најмање 10% укупних расхода, или

– који је носилац неког од права интелектуалне својине или другог интелектуалног добра, или корисник лиценце права интелектуалне својине или другог интелектуалног добра, које је непосредно повезано са иновационом делатношћу коју обавља.

Поменути критеријуми новооснованости, иновативности, потенцијала раста и ризика од неуспеха су кључне карактеристике које издвајају стартап у односу на остала микро, мала и средња предузећа.

Једнорог је међународно препознат израз за стартап чија је процењена вредност виша од милијарду евра.

Стартап екосистем је окружење у којем се развијају стартапи, а који чине појединци, тимови, стартапи у различитим фазама развоја и различити типови организација и институција које узајамно делују као систем да креирају и убрзају развој нових стартапа.

Чиниоци екосистема су и: универзитети, научно-истраживачке организације, финансијске институције и организације, организације подршке, представници привреде и државне организације које креирају политике и програме.

ФАЗЕ ЖИВОТНОГ ЦИКЛУСА СТАРТАП ЕКОСИСТЕМА

(према методологији Стартап Цинома)

Фаза активације се односи на екосистем са ограниченим стартап искуством (укључујући know-how оснивача, инвеститора и ментора, доносиоце одлука, као и шире заједнице која подржава развој стартапа) у којем се развија релативно мали број стартапа и који се суочава са изазовима попут одлива талената и ресурса ка екосистемима који се налазе у каснијим фазама животног циклуса екосистема.

Фаза глобализације следи након фазе активације, када дође до генерисања довољно колективног знања и искуства које резултира већим бројем стартапа (у зависности од популације број варира између 800 и 1.200, али није стриктно дефинисан). У овој фази долази до неколико кључних „окидача” који служе као катализатори развоја екосистема, а они обухватају: серију излаза из инвестиције већих од 100 милиона евра и привлачење већег броја ресурса (талената, инвеститора, ментора, итд.) из других екосистема. Међутим, у фази глобализације и даље долази до одлива домаћих талената у екосистеме на вишем ступњу развоја.

Фаза експанзије наступа када стартап екосистем броји више од 2.000 локалних стартапа (у зависности од величине популације), постоји низ глобално импресивних једнорога и излаза изнад милијарду евра (већи у водећим земљама) који доводе до привлачења глобалних ресурса.

Фаза интеграције је финална фаза развоја стартап екосистема у којем број стартапа превазилази 3.000, а глобално привлачење ресурса доводи до високе и самоодрживе глобалне повезаности и протока знања у екосистему.

Инкубаторски програм је концепт који обухвата широку палету подршке стартап тимовима и стартапима у виду активности које су креиране тако да подрже зачетак и раст стартапа кроз учење о пословним процесима и могућностима. У процесу

инкубације стартапи обликују своје идеје и процесе, развијају тим и у одређеној мери умањују ризик од неуспеха свог предузетничког подухвата за касније инвеститоре. Примарна улога и циљ инкубаторских програма је да кроз сет услуга подстичу креирање успешних стартапа са тежњом да исти при напуштању инкубатора буду финансијски ликвидни и самоодрживи.

Акцелераторски програм је кратак интензиван програм чији је концепт креиран за стартапе који су прешли најранију фазу развоја, у већини случајева већ имају креиран минимално одрживи производ (енгл. *minimum viable product*) који је на неки начин процењен и који им пружа подршку приликом тестирања тржишта, развоја пословног модела, припреме за инвеститоре и слично. Акцелераторски програми углавном имају строже критеријуме селекције од инкубаторских, прецизан рок трајања и фокусирају се на раст стартапа од чијег успеха и сами могу зарадити кроз стицање удела у стартапима у програму или наплатом процента од успешних инвестиција у стартап. Акцелератори су кључни за развој екосистема јер припремају стартапе за раст и презентацију инвеститорима што олакшава улазак на нова тржишта и подизање инвестиције.

Спиноф (енгл. *spin-off*) је стартап који је основало постојеће правно лице са циљем комерцијалне експлоатације иновација. Спиноф научноистраживачке организације јесте стартап основан са циљем комерцијалне експлоатације иновација проистеклих из научноистраживачког рада.

Научно-технолошки парк је привредно друштво чији је циљ подстицање економског развоја кроз промоцију и развој иновационе делатности путем стимулације и управљања токовима знања и технологија између универзитета, научноистраживачких организација, привредних субјеката и тржишта, као и путем олакшавања креирања и раста иновативних привредних субјеката кроз програме инкубације и подршку формирању спинофова. Научно-технолошки парк пружа и друге услуге са циљем подстицања иновационе делатности.

Пословни анђели су инвеститори у иновациону делатност, који у стартап улажу финансијска средства. Они су појединачни инвеститори који одлучују да део своје имовине усмере према стартап компанијама, као врсту сопствене инвестиције. Поред обезбеђивања средстава у најранијим фазама развоја, пословни анђели додатно могу допринети стартапима кроз активно учешће у њиховом развоју.

У контексту ове стратегије, пословни анђеоло је физичко лице које улаже средства у износу већем од 5.000 евра у капитал стартапа, а које поред финансијских средстава може да улаже и сопствено знање, искуство и мрежу контаката ради пружања подршке развоју стартапа, али у стартапу није запослено нити ангажовано са пуним радним временом.

Фонд предузетничког капитала (енгл. *venture capital fund*) је алтернативни инвестициони фонд са приватном понудом чија се имовина претежно улаже у привредне субјекте који су новоосновани или су у почетним фазама пословања, а показују потенцијал за раст и ширење пословања. Фондови предузетничког капитала улажу средства у уделе високоинновативних компанија са великим потенцијалном раста.

Фондови предузетничког капитала су професионални, институционални инвеститори у стартапе. Примамљивост улагања у фондове ризичног капитала лежи у потенцијалу веома великог повраћаја инвестиције у случају продаје стартапа у каснијим фазама.

Продаја стартапа⁹(у даљем тексту - излаз; енгл. exit) је назив за поступак продаје или уновчавања капитала у стартапу од стране оснивача, односно инвеститора (индивидуалног или фонда предузетничког капитала). Излаз из инвестиције може се догодити на више начина, од којих су неки:

- спајање или припајање,
- продаја удела у привредном друштву (енгл. *share deal*),
- продаја појединих или свих имовинских права привредног друштва, нпр. продаја права интелектуалне својине (енгл. *asset deal*),
- иницијална јавна понуда (излазак на берзу).

Појава излаза из инвестиција је од изузетног значаја за развој стартап екосистема јер омогућава поврат од инвестиција инвестиционим фондовима и индивидуалним инвеститорима и тиме ствара простор за поновне инвестиције у нове компаније.

GovTech представља примену нових технологија и пословних модела предвођену партнерством са стартапима и иновативним технолошким компанијама ради усвајања нових технолошких решења и пружања услуга у државном сектору.

3. ВЕЗА СА ПОСТОЈЕЋИМ ПЛАНСКИМ ДОКУМЕНТИМА И ПРАВНИМ ОКВИРОМ

Стратегија је међусекторска и приликом њене израде вршено је усклађивање са другим планским документима, као и са важећим законодавним оквиром.

Република Србија је у претходном периоду предузела низ законодавних активности за унапређење општег оквира за пословање стартапа. Од оних које су посебно значајне за развој стартап екосистема издвајају се пореске олакшице, доношење посебног закона којим се регулише оснивање и рад фондова предузетничког капитала као институционалних инвеститора у стартапе, флексибилна решења која омогућавају тестирање иновација, измене Закона о привредним друштвима које се односе на увођење посебног финансијског инструмента који се односи на право на стицање сопственог удела у друштву, измене закона из области интелектуалне својине, као и доношење Закона о дигиталној имовини.

3.1. Законски оквир

3.1.1. Закон о иновационој делатности

Законом о иновационој делатности („Службени гласник РС”, бр. 110/05, 18/10 и 55/13) су уређена основна начела, циљеви и организација примене научних сазнања, техничких и технолошких знања, инвентивности и проналазаштва, у функцији стварања и реализације, у односу на постојећу техничко-технолошку основу, нових и побољшаних производа, процеса и услуга као и начини финансирања иновационе делатности. Овим законом успостављен је Фонд за иновациону делатност, који подржава иновативно предузетништво у раној фази развоја, и који представља један од механизма државне подршке за развој стартап екосистема у Републици Србији.

3.1.2. Закон о привредним друштвима

Закон о привредним друштвима („Службени гласник РС”, бр. 36/11, 99/11, 83/14 - др. закон, 5/15, 44/18, 95/18, 91/19 и 109/21) као системски закон уређује правни положај

---

⁹ Продаја целог или значајног дела стартапа.

привредних друштава и других облика организовања, а нарочито њихово оснивање, управљање, статусне промене, промене правне форме, право на стицање сопственог удела, престанак и друга питања од значаја за њихов положај, као и правни положај предузетника. Тиме се овим законом успоставља правни оквир за форму оснивања и пословања стартапа.

3.1.3. Закон о дигиталној имовини

Законом о дигиталној имовини („Службени гласник РС”, број 153/20) креирана је могућност прикупљања средстава за развој иновативних пројеката и финансирање стартапа путем издавања дигиталних токена, као посебан начин групног финансирања коришћењем блокчејн технологије. На тај начин успостављен је правни основ за алтернативни извор финансирања, као и додатне прилике за стартапе који се баве развојем финансијских производа и услуга базираних на блокчејн технологији.

3.1.4. Закон о алтернативним инвестиционим фондовима

Доношењем Закона о алтернативним инвестиционим фондовима („Службени гласник РС”, број 73/19), створили су се услови за развијање фондова предузетничког капитала (енгл. *venture capital funds*) и фондова приватног капитала (енгл. *private equity funds*) који представљају ефикасан начин финансирања стартапа. Оснивањем оваквих фондова отварају се до сада недоступни алтернативни начини финансирања, што ће допринети развоју стартап екосистема у Републици Србији.

3.1.5. Закон о контроли државне помоћи

Закон о контроли државне помоћи („Службени гласник РС”, број 73/19) успоставља свеобухватан сет правила за доделу државне помоћи, укључујући и ону која се додељује стартапима. Уредбом о правилима за доделу државне помоћи („Службени гласник РС”, бр. 13/10, 100/11, 91/12, 37/13, 97/13, 119/14, 23/21 - др. пропис, 23/21 - др. пропис, 62/21 - др. пропис, 62/21 - др. пропис, 62/21 - др. пропис, 99/21 - др. пропис и 99/21 - др. пропис), уређен је, поред осталог, начин доделе државне помоћи за истраживање, развој и иновације, као и државна помоћ која се додељује у циљу отклањања тржишних недостатака на тржишту ризичног капитала. Такође, прописани су и услови под којима државна помоћ може да се додели новооснованим иновативним привредним субјектима.

3.1.6. Закон о основама система образовања и васпитања

Међу циљевима Закона о основама система образовања и васпитања („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 – др. закон, 27/18 – др. закон, 10/19 и 6/20) поред осталих, наведено је и развијање кључних компетенција за целоживотно учење, међупредметних компетенција и стручних компетенција у складу са захтевима занимања, потребама тржишта рада и развојем савремене науке и технологије. Међу кључним компетенцијама за целоживотно учење налази се и компетенција која подразумева самопоуздано и критично коришћење информационих и комуникационих технологија за рад, одмор и комуникацију, као и осећај за иницијативу и предузетништво и способност да се идеје претворе у акцију кроз креативност, иновативност и преузимање ризика, као и способност за планирање и управљање пројектима. Код општих међупредметних компетенција за крај основног и средњег образовања, поред дигиталне компетенције препознати су и рад са подацима и информацијама и предузимљивост и предузетничка компетенција.

Наведене компетенције су препознате и у Закону о основном образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 - др. закон и 10/19) и Закону о средњем образовању и васпитању („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 - др. закон, 6/20 и 52/21).

3.1.7. Закон о високом образовању

У Закону о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 - др. закон, 73/18, 67/19, 6/20 - др. закон, 6/20 - др. закон, 11/21 – аутентично тумачење, 67/21 - др. закон и 67/21) у оквиру научноистраживачког рада високошколских установа, прописано је да у циљу комерцијализације резултата научноистраживачког или уметничког рада универзитет, односно друга високошколска установа може бити оснивач научних института, иновационих центара, центара изузетних вредности, центра за трансфер технологија, пословно-технолошког инкубатора, научно-технолошког парка и других организација за обављање иновационе делатности и пружање инфраструктурне подршке за развој иновација и комерцијализацију резултата истраживања.

3.1.8. Закон о дуалном моделу студија у високом образовању

У Закону о дуалном моделу студија у високом образовању („Службени гласник РС”, број 66/19), као један од циљева дуалног модела у високом образовању препознато је развијање предузимљивости, иновативности и креативности сваког појединца ради његовог професионалног и каријерног развоја.

3.1.9. Закон о науци и истраживањима

У Закону о науци и истраживањима („Службени гласник РС”, број 49/19), међу циљевима реализације научно-истраживачке делатности, предвиђена је подршка стварању иновација за привреду, трансферу технологија и јачању инжењерских капацитета, са циљем стварања компаративних предности на глобалном тржишту као и промоција предузетништва.

3.1.10. Закон о порезу на добит правних лица

Законом о порезу на добит правних лица („Службени гласник РС”, бр. 25/01, 80/02 - др. закон, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10, 101/11, 119/12, 47/13, 108/13, 68/14 - др. закон, 142/14, 91/15 – аутентично тумачење, 112/15, 113/17, 95/18, 86/19, 153/20 и 118/21) прописани су порески подстицаји за привредне субјекте који обављају иновациону делатност. Трошкови који су непосредно повезани са истраживањем и развојем могу се признати као расход у пореском билансу у двоструко увећаном износу.

Поред тога, омогућена су изузимања квалификованих прихода из основице пореза на добит правних лица за приходе правних лица од интелектуалне својине створене у Републици Србији - Правилник о условима и начину изузимања квалификованих прихода из основице пореза на добит правних лица („Службени гласник РС”, број 50/19). Наиме, ради се о пореском подстицају за стартапе који је предвиђен чланом 25б Закона о порезу на добит правних лица, а према којем се квалификовани приход, који оствари обвезник, носилац ауторског или сродног права, по основу накнаде за искоришћавање депонованог ауторског дела или предмета сродног права, осим накнаде за пренос ауторског или сродног права у целини, може, уколико се за то обвезник определи, изузети из пореске основице у износу од 80% тако оствареног прихода. Овај режим обухвата све врсте прихода од кључних облика интелектуалне својине (нпр. патенти, софтвер). Управо

је овакав порески третман правних лица која развијају иновативна решења према Извештајупрепознат као једна од кључних предности српског стартап екосистема.

Када су у питању порески подстицаји за инвестирање у стартапе, Законом о порезу на добит правних лица је предвиђено да правна лица која изврше улагање у капитал новооснованог привредног друштва које обавља иновациону делатност имају право на порески кредит од 30% од укупног износа.

3.1.11. Закон о порезу на доходак грађана и Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање

Законом о порезу на доходак грађана („Службени гласник РС”, бр. 24/01, 80/02, 80/02 - др. закон, 135/04, 62/06, 65/06 - исправка, 31/09, 44/09, 18/10, 50/11, 91/11 - УС, 93/12, 114/12 - УС, 47/13, 48/13 - исправка, 108/13, 57/14, 68/14 - др. закон, 112/15, 113/17, 95/18, 86/19, 153/20 и 44/21) и Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање („Службени гласник РС”, бр. 84/04, 61/05, 62/06, 5/09, 52/11, 101/11, 47/13, 108/13, 57/14, 68/14 - др. закон, 112/15, 113/17, 95/18, 86/19, 153/20 и 44/21) прописано је ослобођење од плаћања пореза и доприноса за послодавце – новооснована привредна друштва која обављају иновациону делатност. Законом о изменама и допунама Закона о порезу на доходак грађана и Законом о изменама и допунама Закона о доприносима за обавезно социјално осигурање („Службени гласник РС”, број 86/19), са почетком примене од 1. марта 2020. године, омогућено је да новооснована привредна друштва која обављају иновациону делатност користе ослобођење од пореза и доприноса по основу зарада оснивача који су запослени у том привредном друштву, за месечну зараду до 150.000 динара, које су исплаћене у периоду од 36 месеци од дана оснивања привредног друштва.

Како стартапи често на домаћем тржишту рада нису у прилици да пронађу лица са одговарајућим компетенцијама и вештинама, изузетно је значајно постојање подстицајног оквира за привлачење талената са иностраних тржишта. Законом о порезу на доходак грађана и Законом о доприносима за обавезно социјално осигурање уређена је олакшица код запошљавања новонастањених лица - повратника и странаца који имају посебно стручно образовање и које је тешко наћи на домаћем тржишту рада, која се остварује као умањење за 70% основице пореза и доприноса по основу њихове зараде, за период од пет година.

Када су у питању инвестиције у стартапе путем улагања у фондове предузетничког капитала, Закон о порезу на доходак грађана прописује да се обвезнику који изврши улагање у алтернативни инвестициони фонд, односно у куповину инвестиционе јединице алтернативног инвестиционог фонда, признаје право на порески кредит на рачун годишњег пореза на доходак грађана највише до 50% улагања извршеног у календарској години за коју се утврђује годишњи порез на доходак грађана. Овакав подстицај могу да користе тзв. пословни анђели уколико улажу у фондове предузетничког капитала основане у Републици Србији.

3.1.12. Закон о девизном пословању

Закон о девизном пословању („Службени гласник РС”, бр. 62/06, 31/11, 119/12, 139/14 и 30/18) уређује платни промет са иностранством, а стартапи су у свом пословању доминантно окренути према страним тржиштима и често сарађују са нерезидентима.

3.1.13. Закони из области интелектуалне својине

Како стартапи по правилу раде на развоју високоиновативних производа и услуга, од изузетног значаја је начин на који је регулисан правни оквир повезан са патентима и интелектуалном својином уопште. У претходном периоду је рађено на унапређењу, па су тако у 2019. години усвојене измене и допуне следећих закона из области интелектуалне својине: Закона о ауторском и сродним правима („Службени гласник РС”, бр. 104/09, 99/11, 119/12, 29/16 - УС и 66/19), Закона о патентима („Службени гласник РС”, бр. 99/11, 113/17 - др. закон, 95/18 и 66/19) и Закона о заштити топографије полупроводничких производа („Службени гласник РС”, бр. 55/13 и 66/19). Измене се односе на усаглашавање са светским праксама и повећавају ниво заштите аутора рачунарског програма, произвођача базе података и извођача.

3.1.14. Правни оквир за запошљавање странаца

Стартапи као компаније које раде на развоју производа за страна тржишта са којима често немају непосредног искуства, понекад вештине и знања које су им потребни не могу да пронађу на локалном тржишту рада, већ су принуђени да привлаче таленте и запошљавају странце са високо специфичним знањима и компетенцијама.

Због тога је од изузетног значаја да регулаторни оквир за запошљавање странаца буде флексибилан и повољан. У тим циљу, Влада је усвојила Уредбу о критеријумима за одређивање категорија странаца и категорија странаца којима се привремени боравак у Републици Србији може одобрити независно од основа за одобрење привременог боравка („Службени гласник РС”, број 13/20) којом се дефинишу основе боравка странаца (које се често називају и „стартап, талент и инвеститор визе”), и утврђују категорије странаца којима привремени боравак у Републици Србији може да се одобри независно од основа за одобрење привременог боравка.

3.1.15. Закон о електронској трговини

Законом о електронској трговини („Службени гласник РС”, бр. 41/09, 95/13 и 52/19) уређују се услови и начин пружања услуга информационог друштва, обавезе информисања корисника услуга, комерцијална порука, правила у вези са закључењем уговора у електронском облику, одговорност пружаоца услуга информационог друштва, надзор и прекршаји. Такође, Закон о трговини („Службени гласник РС”, број 52/19) је детаљно препознао и уредио електронску трговину, њене моделе, као и обавезе трговаца који на овај начин послују у савременом дигиталном добу.

3.1.16. Закон о јавним набавкама

Законом о јавним набавкама („Службени гласник РС”, број 91/19) створен је правни основ за развој иновативних добара, услуга и радова и њихову накнадну набавку применом поступка „партнерство за иновације”. Наручилац може да спроводи поступак партнерства за иновације, кроз предвиђене фазе преговора, ако има потребу за иновативним добрима, услугама или радовима, коју не може да задовољи набавком добара, услуга или радова који су доступни на тржишту. У партнерству за иновације критеријум за доделу уговора је искључиво најбољи однос цене и квалитета.

3.2. Плански документи

3.2.1. Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања” („Службени гласник РС”, број 10/21) идентификује кораке и доноси мере које треба да ојачају научноистраживачки и иновациони систем Републике Србије, али и друге актере који производе, шире и примењују знања у секторима образовања, привреде и медија. Док Стратегија „Моћ знања” препознаје значај и поставља основ за даљи развој научног и технолошког развоја Републике Србије, ова Стратегија препознаје и усмерава развој екосистема који за сврху има комерцијализацију иновација у служби привредног развоја Републике Србије.

3.2.2. Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године

Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године („Службени гласник РС”, број 21/20) ослања се на високотехнолошка решења која су често развијана кроз креирање и раст стартап компанија. На тај начин подстиче се формирање окружења повољног за развој паметне специјализације и реализацију циљева те стратегије попут имплементације паметних решења у сектор информационо-комуникационих технологија, производње хране и креативне индустрије. У области ИКТ, у процесу предузетничког откривања, истакнута је потреба опремања капацитета за едукацију кадрова за ову област најсавременијим технологијама, као и оснивања додатних иновационо-истраживачко-пословних паркова за компаније и стартапе у области ИКТ. У посебном циљу 2. „Јачање привреде кроз истраживање и развој и сарадњу међу учесницима четвороструког хеликса”, у оквиру мера 2.4. и 2.12. предвиђени су акцелератор и потпрограм који су намењени стартапима у областима 4С, као и отварање Креативне амбасаде у Лондону која поред осталог треба да презентује српске стартапе на тржишту Велике Британије и да привуче стране улагаче у стартапе.

3.2.3. Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020 - 2025. године

Стратегија развоја вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020 - 2025. године („Службени гласник РС”, број 96/19) као посебне циљеве наводи развој образовања усмерен ка потребама савременог друштва и привреде, као и развој економије заснован на вештачкој интелигенцији. Имајући у виду да је заснивање пословног модела на технологији вештачке интелигенције чест случај у стартап екосистем, ова стратегија подржава имплементацију мера изложених у Стратегији развоја вештачке интелигенције, као што су подршка стартап компанијама и малим и средњим предузећима у области вештачке интелигенције и успостављање дељених инфраструктурних ресурса за развој вештачке интелигенције.

3.2.4. Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године

Поред формулисања нове индустријске политике, Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Службени гласник РС”, број 35/20) има важну улогу за закључење Поглавља 20. - Предузетништво и индустријска

политика у претприступном процесу Републике Србије Европској унији. Ова стратегија као стратешке области интервенције идентификује иновације, дигиталну трансформацију и раст инвестиција. Подстицањем развоја високотехнолошких иновативних решења и креирањем повољног правног и финансијског окружења за стартап компаније, она доприноси достизању циљева и имплементацији Стратегије индустријске политике.

3.2.5. Стратегија развоја мрежа нове генерације до 2023. године

У Стратегији развоја мрежа нове генерације до 2023. године Србије („Службени гласник РС”, број 33/18) међу шест области које је потребно развијати како би се испунили приоритети Републике Србије, издвојене су иновације и развој паметних мрежа. У оквиру ових области подстицаће се иновације, стварање бољих веза између науке, технологије и предузетништва, развој и примена одрживог развоја у систему образовања, раст капацитета за истраживање и развој, укључујући нове информационе и комуникационе технологије. Спровођење мера у овим областима у корелацији је са циљевима Стратегије развоја стартап екосистема у Републици Србији.

3.2.6. Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године

Стратегијом развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године („Службени гласник РС”, број 63/21) предвиђено је оснивање Фонда за подстицање високо технолошког предузетништва, што ће подразумевати финансирање оснивања инкубатора, спиноф компанија, центара за трансфер технологија, центара за интелектуалну својину итд. чији ће се рад континуирано пратити и вредновати. На високошколским установама планирано је оснивање организационих јединица које ће се бавити иновацијама и трансфером технологија, као што су креативни центри и центри за трансфер технологија. Центри ће поменуте задатке реализовати кроз организацију програма обука за развој креативног размишљања и стицање предузетничких вештина, организацију и промоцију волонтерских програма, организацију кампања отворених иновација у сарадњи са предузећима, организацију такмичења за најбољу студентску идеју, кроз подршку корисницима центра у развоју идеја и њиховој валидацији, кроз помоћ студентима и ученицима у коришћењу опреме и софтвера у прототипској радионици центра, односно стварању и развијању идеје о покретању сопственог посла кроз оснивање стартапа, односно помоћ истраживачима у оснивању спиноф компанија за комерцијализацију истраживачких резултата. Такође, планирано је и повећање учешћа садржаја који се односе на предузетништво у студијске програме.

3.2.7. Програм економских реформи (ЕРП) 2021-2023.

Према Програму економских реформи (ЕРП) 2021-2023. године, тачка 3.2. „Текућа економска кретања и изгледи за 2020. годину”, део који се односи на финансијски сектор, планирано је да ће у наредном периоду НБС окончати започете активности на изради закона којим се уређује групно финансирање (енгл. *crowdfunding*) и послови алтернативног финансирања, како би се пружила додатна подршка развоју малих и средњих предузећа и стартапима. У оквиру Структурне реформе 15. Унапређење институционалне подршке за развој паметних специјализација и иновација, планирана је већа подршка стартапима у области креативних индустрија, као и дигитална трансформација привредних друштава, док ће се кроз активности националне платформе

„Србија ствара”, омогућити адекватна комуникација српске креативне индустрије и света.

3.3. Изузеци ограниченог тржишта

Изузетак ограниченог тржишта (енгл. *regulatory sandbox*) представља „сигуран простор” у којем стартапи могу тестирати иновативне производе, услуге и пословне моделе, а да одмах не снесу све уобичајене регулаторне последице бављења односном активношћу.

Успостављањем таквог регулаторног оквира омогућава се стартапима да спроведу тестирања својих производа у контролисаном окружењу под надзором регулатора. Овај вид унапређења пословног окружења представља идеалан начин усклађивања постојећег окружења потребама стартапа без ремећења правила и процедура које се примењују на широки спектар привредних друштава.

Доношењем Закона о платним услугама („Службени гласник РС”, бр. 139/14 и 44/18), у оквиру изузетка ограничене мреже уведено је заинтересованим стартапима и предузетницима да у почетној фази развоја (када применљивост и исплативост модела још није могуће у потпуности проценити), тестирања изврше без спровођења целокупног и свеобухватног поступка подношења и оцене захтева за давање дозволе за пружање платних услуга. За коришћење ове могућности обавезно је претходно прибављање мишљења и омогућавања увида Народне банке Србије у тестирање.

Такође, оформљен је *MedTech sandbox* — где се нерегистрована медицинска средства могу увести у року од 24 сата за потребе истраживања и развоја иновативних производа, уколико је стартап члан научно-технолошког парка, или је корисник средстава за подстицање иновативности преко Фонда за иновациону делатност у складу са законом којим се уређује иновациона делатност.

Оваква решења увелико смањују трошкове за стартапе и омогућавају им преко потребну брзину и флексибилност у раду, али је приступ креирања регулаторних сендбокса, односно олакшаног тестирања и имплементације иновативних решења, потребно проширити и на друге области.

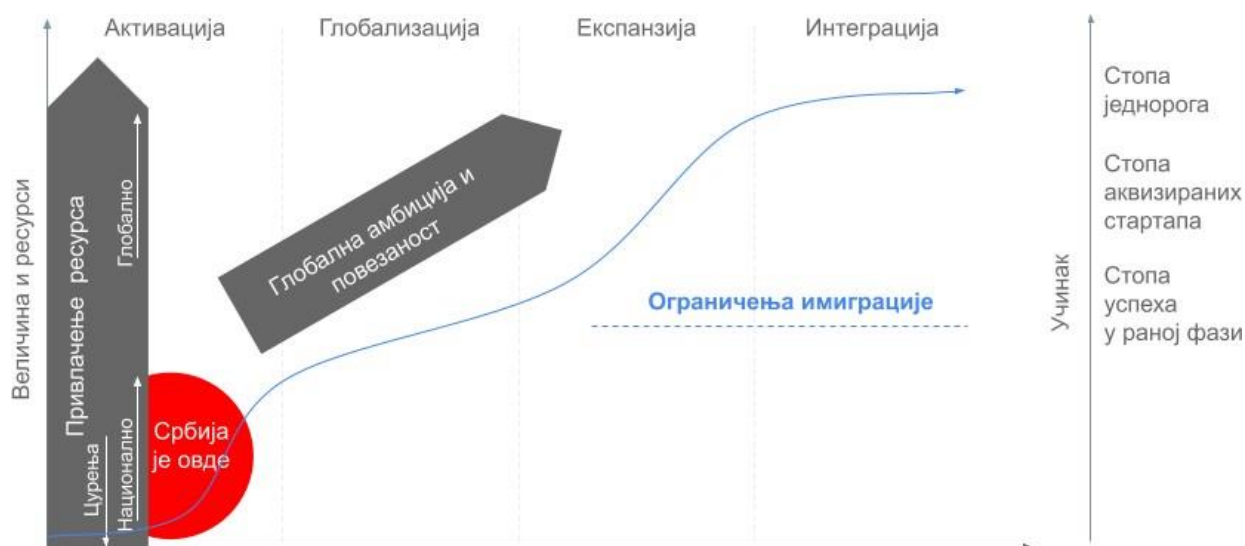
4. АНАЛИЗА ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Српски стартап екосистем последњих година привлачи све већу пажњу домаће и међународне пословне, иновационе и научне заједнице. Претходне године обележиле су успешне предузетничке приче домаћих иноватора који су креирали пословна решења која су остварила запажени резултат на глобалном нивоу. Међутим, успеси су били местимични и најчешће резултат индивидуалног ангажовања оснивача, а не заједнице у целини. Како би се будућим стартапима омогућило боље окружење за развој и глобалну експанзију иновативних идеја, МПНТР је на иницијативу Кабинета председника Владе, а у непосредној сарадњи са надлежним органима, институцијама и заједницом стартап екосистема, приступила изради Стратегије.

Иако веома динамичан и растући, домаћи стартап екосистем је млад и не постоји систематичан приступ ка његовом развоју, па тако ни информацијама о тренутном стању. Имајући у виду да је српски стартап екосистем био предмет истраживања малог броја публикација, између осталог и: „*Global Startup Ecosystem Report*”, које спроводи Стартап

Цином (у даљем тексту: Извештај)¹⁰ и Стартап скенера Иницијативе „Дигитална Србија” (у даљем тексту: Скенер), веома је ограничена количина информација доступних за дубљу анализу екосистема. У процесу израде Стратегије информације су базиране на два поменута истраживања и увидима учесника Радне групе, јавних консултација и разговора са представницима различитих актера у екосистему. Специфични делови описа постојећег стања као извор користе додатне публикације чија примарна тематика није уско усмерена на стартап екосистем, али се може довести у везу са истим.

Глобални индекс иновативности (у даљем тексту: ГИИ) обухвата сет индикатора (укључујући степен развоја и примене науке, високошколско образовање, број дипломираних научних и инжењерских специјалиста у области високе технологије, степен развоја, примене и ефикасности технологија и економије знања, стање институција, политичку стабилност, владавину права, стање инфраструктуре, одрживост животне средине, и друге) и израчунава се као просек резултата две групе показатеља иновативне способности и иновативних резултата. На листи 132 државе које су рангиране, мерено ГИИ из 2021. године, Република Србија је позиционирана на 54. месту и спада у умерене иноваторе.

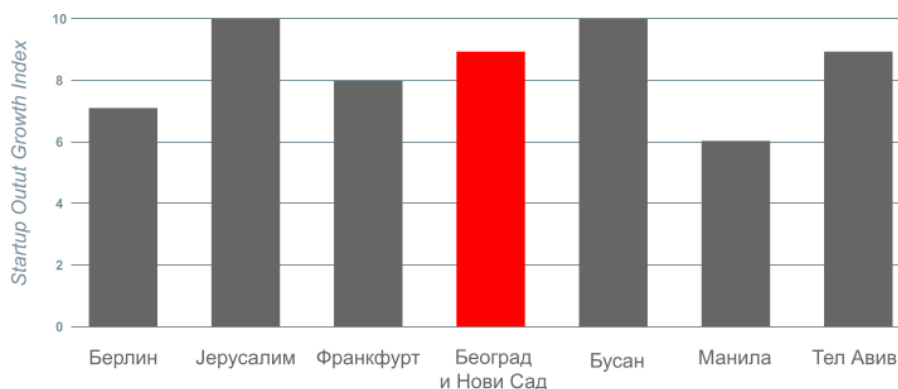
Слика бр. 1 Фаза животног циклуса стартап екосистема Београд - Нови Сад (извор:Извештај)

Република Србија је 2019. године постала део једног од најрелевантнијих истраживања о стартап екосистему на свету у оквиру Извештаја. У Извештају из 2020. године, који је обухватио преко 300 екосистема, Република Србија је једина земља у окружењу која је део овог истраживања и оцењена је као једна од 5 најбољих земаља у категорији приступачности талента. Београд и Нови Сад (који су били једини предмет овог истраживања и посматрани као јединствен стартап екосистем) су издвојени са још пет градова у региону Европе и Блиског Истока као најперспективнији. Република Србија је сврстана у најбрже растуће стартап екосистеме у фази активације, према критеријумима раста обима финансирања, продаје стартапа и броја стартапа (Слика бр. 1). Поменутој фази активације оличава ограничено искуство стартап заједнице у погледу

¹⁰ Стартап Цином је водећа компанија из Сан Франциска која своју експертизу темељи на више од деценију дугом истраживању података у више од 250 градова и преко милион и по компанија.

знања и умећа (engl. *know-how*) оснивача, инвеститора и ментора које проистиче из малог броја стартапа, нарочито оних који су постигли велики раст на светском тржишту и имали значајне излазе из инвестиције. Недовољно знање заједнице и недовољан број прилика за стартапе резултују у емиграцији стартапа из екосистема на нижем ступњу развоја у оне који су развијенији. Из наведених разлога од великог је значаја брзи развој екосистема како би се у потпуности искористио локални потенцијал и спречио одлазак оснивача и целих компанија из домаће привреде.

Охрабрујућа је информација да је стопа раста српског стартап екосистема (Београд и Нови Сад) изнад просека држава чији су стартап екосистеми на истом нивоу развоја, а који су део истраживања (Берлин, Јерусалим, Франкфурт, Тел Авив и други), што указује на велики потенцијал даљег развоја екосистема (Слика бр. 2).

Слика бр. 2 Стопа раста броја стартапа Београда и Новог Сада у поређењу са екосистемима у фази активације (извор: Извештај)

У поређењу са осталим државама чији је стартап екосистем на истом нивоу развоја, величина екосистема је мања, тачније број стартапа није висок. Према Извештају број стартапа у Републици Србији се креће између 200-400 и, у поређењу са регионалним екосистемима у истој фази развоја, налази се на средњем нивоу, као Варшава и Букурешт, док је дупло већи од Будимпеште (Слика бр. 3). Упркос томе што Република Србија има и нижи БДП и мањи број ИТ професионалаца на 1000 становника, успева да одржи корак са другим екосистемима у фази активације. Из тога се види да српски екосистем већ улаже велику енергију у свој раст и да послује изнад својих капацитета. Међутим, како би се обезбедио даљи раст и развој на истом или већем нивоу, неопходно је идентификовати секторе у којима су могућа додатна побољшања.

Иако није био део Извештаја, регион града Ниша такође напредује у погледу развоја локалног стартап екосистема и показује велики потенцијал даљег раста. Према истраживању екосистема Јужне и Источне Србије, које су за потребе Стратегије спровели Научно-технолошки парк Ниш и Нишки кластер напредних технологија, идентификовано је преко 300 технолошких компанија у том региону, од чега 25 стартапа, који сви раде на преко 150 иновативних технолошких пројеката са тржишним потенцијалом.

Izvor: Nexten.io - Software developers in Europe & the World: averaged

Слика бр.3 Број стартапа у екосистему Београд и Нови Сад у поређењу са другим европским градовима (Извор: Извештај)

Велики потенцијал региона лежи у историјском наслеђу града Ниша, као индустријског и технолошког центра региона и реномираном Универзитету у Нишу, са јаком научно-истраживачком базом, чији су алумнисти познати оснивачи домаћих компанија. Последњих година град Ниш је препознао развој економије засноване на знању као кључни стратешки циљ, и поред значајног прилива технолошких страних директних инвестиција, кроз подршку развоју нишког кластера напредних технологија и платформу окупљања свих заинтересованих страна за развој иновационог и стартап екосистема – Форум напредних технологија, отварање Стартап центра Ниш и Научно-технолошког парка Ниш, као кровне организације за развој иновационог екосистема, активно пружа подршку промоцији стартап културе и развоју стартап екосистема. Додатно, у локалном екосистему је већ дошло и до медијски испраћених аквизиција локалних компанија које су биле попут окидача за развој екосистема.

Такође, постоји и мањак колективног искуства и знања заједнице о стартапима и стартап екосистему, као и низак ниво привлачења ресурса за ову фазу. Како би се прешло у вишу фазу животног циклуса стартап екосистема, релевантни индикатори (број стартапа, ниво финансирања, број излаза, итд.) морају да имају константан раст.¹¹

У систему научно-истраживачке делатности у Републици Србији, а сходно законима којим се уређује научноистраживачка делатност, односно наука и истраживања, Национални савет за научни и технолошки развој је основан ради унапређења научног и технолошког развоја, квалитета научно-истраживачког рада и развоја научно-истраживачког рада, као највише стручно и саветодавно тело Владе, које именује чланове из реда академика, научника, професора универзитета и привредника, на период од пет година. Законом о науци и истраживањима прецизно су дефинисане надлежности Националног савета, а неке од њих су да прати стање и развој научно-истраживачке делатности у Републици Србији, даје мишљење на текст Нацрта стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије, предлаже министру научне области, гране и дисциплине за које се образују матични научни одбори, подноси годишњи извештај о стању у науци за претходну годину, доноси акт о вредновању научно-истраживачког рада и поступку акредитације института, интегрисаних универзитета,

¹¹ Извештај о раду Кабинета министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој - Влада, јануар 2020, стр. 316-317

факултета и центара изузетних вредности, остварује међународну стручну сарадњу, као и сарадњу са одговарајућим телом у области високог образовања, и другим органима и организацијама као и остале законом одређене надлежности.

На основу извода из Извештаја о стању у науци за 2019. годину може се истаћи да захваљујући великом ангажовању истраживачке заједнице, наука Републике Србије се високо позиционира на међународним ранг-листама, што недвосмислено говори о потенцијалу који земља има у овој области и о њеној међународној конкурентности. На основу рангирања, више од 230 земаља које обавља *SCImago Journal & Country Rank*, Република Србија је у 2019. години заузела 55. место у свету. Са друге стране, истраживања и иновације у Републици Србији су саставни елементи већине стратешких докумената који су усвојени у претходних неколико година, и самим тим, везани су за делатност већег броја органа и организација. Иновациони систем организован је према Закону о иновационој делатности. Иновационе организације су укључене у реализацију научноистраживачких програма од општег интереса, а научноистраживачке организације нису препознате као саставни део иновационог система. На основу наведеног може се закључити да је потребно додатно унапредити услове за претварање научних резултата у иновације и њихов пласман на тржиште како би се научни потенцијал на прави начин преточио у што конкурентнију привреду.

У наставку овог поглавља анализирано је пет кључних области у стартап екосистему Републике Србије: доступност образовања и талената, инфраструктурна и програмска подршка за стартапе, приступ финансирању, пословно окружење и на крају предузетничка култура, а све у циљу идентификовања јазова и изазова у екосистему које је потребно решити имплементацијом Стратегије.

4.1. Доступност образовања и талената

Таленат

Иако постоји талентована и приступачна радна снага, она нема довољно радног искуства у оквиру стартапа што отежава даљи развој екосистема. Сваки стартап, поготово у почетној фази, захтева разнолика искуства и компетенције у оквиру тима, док са друге стране постоји нижа заинтересованост за радом у младим стартапима због ризика који они са собом носе. Према Извештају, број искусних инжењера као и стручног кадра у овом сектору је испод просека за фазу Активације (Слика бр. 4). Овакво стање је приметно не само у погледу стручног ИТ кадра, већ и у другим областима за које стартапи изискују искуство и које су им неопходне за брзи раст и развој (нпр. оснивачи са искуством, саветници, менаџери продаје, маркетинга и пословног развоја). Српски екосистем има мали број оних стартапа који су прошли серију А и каснију фазу, док је свега око десет стартапа прошло кроз процес аквизиције. Ово је важно из разлога што су појединци са таквим искуством управо они који могу подржати раст и развој нових тимова и осигурати да се грешке не понављају¹², или приказати прилике за раст и развој које нису видљиве мање искусним оснивачима.

Недостатак искуства није изненађујући имајући у виду обим српског екосистема и фазу у којој се налази, али креира потребу за убрзањем развоја како би се брже креирало колективно искуство екосистема које је неопходно за његов развој. Колективно искуство повећава се креирањем већег броја мултидисциплинарних тимова, као и

---

¹² Скенер, стр. 58

дељењем знања и искустава са професионалцима из развијенијих екосистема.

Слика бр. 4 Процент инжењера са претходним искуством рада у стартапу (извор: Извештај)

У Извештају се напомиње да екосистеми који могу да привуку веће ресурсе и укључе запослене са искуством несумњиво долазе до вишег нивоа развоја и излаза из инвестиције веће вредности, што у периоду развоја екосистема може бити решено и привлачењем искусних стартап оснивача и других стручњака из иностранства. Наиме, имајући у виду да у Републици Србији тржиште за производе и услуге стартапа није довољно развијено нити је довољно велико, изазов домаћих оснивача је већи јер морају да разумеју различите потрошачке културе, потребе и навике како би своје производе или услуге понудили на начин који одговара циљаним тржиштима. Стартапи имају проблем да остваре одговарајући производ који задовољава тржишне потребе (енгл. *product-market fit*), јер праве производе за удаљена тржишта са којима нису имали прилике да се детаљно упознају. Због тога је често пожељно да стартапи свој даљи развој, пласирање и продају производа/услуга раде у партнерству са страним оснивачима, саветницима, менторима, као и да запошљавају иностране стручњаке са специфичним знањима и искуством.

Образовање

Повећање колективног знања заједнице може се постићи путем образовања и путем веће повезаности унутар екосистема, као и са чиниоцима ван екосистема.

4.1.1. Формално образовање

За обезбеђивање дугорочног стабилног раста екосистема од изузетне важности је образовање будућих генерација које могу бити катализатори развоја, уколико током образовања развију довољно мултидисциплинарних компетенција, склоност ка креативном решавању проблема и предузетнички дух.

Реформе образовног система, као што су програми оријентисани на исход (уместо програма оријентисаних на садржај) који поред осталог, имају за циљ развој кључних компетенција за целоживотно учење (посебно математичке, научне, технолошке и дигиталне компетенције, као и компетенције за лидерство и предузетништво) и општих међупредметних компетенција (предузимљивост и оријентација ка предузетништву,

решавање проблема, сарадња) дају добру основу за стицање компетенција потребних за развој стартап екосистема.

У основном образовању и васпитању садржаји предузетништва изучавају се у оквиру реформисаног и унапређеног предмета техничко образовање. Предмет предузетништво први пут је уведен у стручно образовање у огледне образовне профиле са почетком реформе ових профила која је започела 2005. године. Сада се овај предмет изучава у оквиру плана и програма наставе и учења за образовне профиле у већини подручја рада у средњим стручним школама. Више од 75% свих ученика стручних школа похађа наставу предмета предузетништво, а укупно 95 програма (профила) садрже предмет предузетништво. Преко 80% средњих школа има искуство са реализацијом ваннаставних активности у домену предузетничког образовања. У гимназији, предузетништво се обрађује кроз изборни програм Економија и бизнис који садржи тему везану за стартапе. Међутим, у склопу истраживања спроведеног од стране МПНТР и Завода за вредновање квалитета образовања и васпитања са наставницима, један од закључака је да велика већина наставника гимназија сматра да су им предузетништво и дигиталне компетенције најниже. Ова чињеница ставља посебан фокус на спровођење свих активности које се односе на унапређивање ових кључних компетенција наставника да би они могли да их код ученика развију током школовања.

Осим кроз наставу и учење, предузетнички дух ученика развија се и кроз ученичке задруге у основним и средњим школама. Као пример добре праксе истиче се такмичење Ученичких тимова у организацији невладине организације „Достигнућа младих” (енгл. *Junior Achievement*), које на практичан начин, кроз менторски програм развија са ученицима пројекте од њихове идеје до финалног производа спремног за тржиште. Веће укључење ученика из гимназија у Републици Србији, а посебно из ИТ одељења, у овом такмичењу би допринело бољем разумевању могућности развоја идеја у стартапе од стране ученика, а самим тим и будућем ширењу стартап културе у Републици Србији.

Имајући у виду специфичности стартап екосистема као окружења у којем до изражаја долазе предузетничке вештине појединца, потребно је праћењем најбољих пракси константно осавремењивати постојеће програме, посебно у смислу појмова и улога учесника актера у стартап екосистему као и примера добре праксе у земљи и у свету.

Теме предузетништва присутне су и у високом образовању, првенствено у оквиру студијских програма чији су исходи оријентисани у овом смеру. Како би подстакло факултете из различитих научно-уметничких области, али пре свега оне којима то није матична област, да у своје курикулуме уврсте дигиталне компетенције и предузетништво, МПНТР од 2016. године реализује конкурс на основу којег додељује средства високошколским установама за увођење садржаја који се односе на дигиталне компетенције и предузетништво.

Поред тога, МПНТР је заједно са Иницијативом „Дигитална Србија” за сада реализовало два конкурса „Мастер 4.0” који су за циљ имали стварање мултидисциплинарних студијских програма из области ИКТ и бизниса и ИКТ и уметности, уз значајно учешће привреде кроз повећани обим праксе и учешће предавача из привреде (предавачи ван радног односа).

У складу са Законом о дуалном моделу студија у високом образовању и усвајањем стандарда за акредитацију студијских програма по дуалном моделу заједно са значајним уделом учења кроз рад у реалном радном окружењу у односу на часове активне наставе,

очекује се да студенти значајно подигну ниво компетенција које стичу на високошколској установи, посебно у смислу практичне примене наученог. Иако то није примарни циљ дуалног модела студија, може се очекивати да ће сусрет са светом рада и практичном применом наученог већ од ране фазе студија, допринети стварању предузетничког духа код студената и да ће се многи, у ранијој фази свог живота, охрабрити да сами започну свој бизнис за који су паралелно са студијама стекли и релевантно радно искуство.

Као пример добре праксе у области унапређења знања и вештина студената у области стартап екосистема кроз практичне наставне активности издваја се „Стартап тимски пројекат” који је као изборни предмет на Мастер 4.0 програму спроведен током 2021. године, а који је укључио предаваче и евалуаторе из привреде са искуством у стартап екосистему. Студенти су током осам модула на предмету симултано похађали предавања и развијали сопствене стартап идеје, које су на крају програма презентовали пред потенцијалним инвеститорима.

У 2018. години реализован је пројекат „Иновационо предузетништво – спој науке и бизниса”¹³ у оквиру којег је реализовано седам истраживања јавног мњења, а чији резултати истичу да већина испитаника сматра да на факултетима програми нису довољно усмерени на подстицање иновационог предузетништва и да су покретање предузећа, писање пројеката и менаџерске вештине за вођење предузећа најважније теме које је потребно покрити путем формалног образовања. Попут програма предузетништва у доуниверзитетском образовању и код сличних програма и тема у високом образовању биће потребно усаглашаваће са специфичностима у вези са стартапима.

4.1.2. Неформално образовање

Неформално образовање је посебно важно у сегменту стартап екосистема јер се промене у индустрији дешавају брже него што је формалном образовању потребно да прилагоди своје програме. У том смислу неформално образовање треба посматрати као надоградњу и допуну, али не и као замену за садржаје у области предузетништва у формалном образовању.

У понуди неформалног образовања више су заступљени програми и обучавања за одређена занимања и стручна усавршавања у одређеној области. У оквиру обуке за започињање сопственог посла коју за незапослене организује Национална служба за запошљавање обухваћене су теме важне за предузетништво, али не посебно у смислу стартапа. Међутим, ови програми доступни су за младе и друге грађане након завршетка формалног образовања, док широка палета државних неформалних образовних програма није доступна ученицима и студентима.

Као пример неформалног образовања за студенте издваја се програм Научно-технолошког парка Београд који спроводи програм предузетничког образовања за студенте Универзитета у Београду два пута годишње кроз који студенти на креативан и практичан начин симулирају развој стартапа и уче како да развију иновативне бизнис идеје и процењују их на тржишту. Кроз интензивни програм прође више од 100 студената годишње.

---

¹³ Пројекат је спроведен под поткровитељством Кабинета министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој.

Комерцијализација иновација, односно спровођење процеса трансфера технологија и самим тим креирања спинофова представља велику развојну шансу за стартап екосистем Републике Србије. Како би се испунио потпуни потенцијал привреде, средњошколаца, студената и иноватора МПНТР од 2005. године организује државни пројекат, Национално такмичење за најбољу технолошку иновацију у Републици Србији.

У пројекту је до сада учествовало 2800 тимова са преко 9000 учесника, а захваљујући овом такмичењу, основано је преко 85 нових предузећа, и припремљено 1425 бизнис планова и пословних модела. Обуке у форми тренинга је прошло 8.469 истраживача у високотехнолошким компанијама, студентских и средњошколских тимова и иноватора.

Основни циљ је да се већем броју потенцијалних технопредузетника, физичким или правним лицима, укаже на све могућности али и препреке, као и послове које је неопходно обавити, да би се, наизглед, атрактивна идеја, довела до реализације на тржишту. Те неопходне претходне активности у себе укључују и организовање радних тимова, образовање, испитивање тржишта, припреме бизнис планова, рада са савременим информатичким алатима и друге.

Са дефинисањем оквира за развој стартап екосистема у складу са овом стратегијом, очекивано је усклађивање постојећих програма и израда нових који могу да одговоре на специфичне потребе едукације о стартап екосистему и стартап предузетништву.

4.2. Инфраструктура, подршка и повезаност екосистема

Стартап екосистем обухвата велики број актера, који се у активности екосистема укључују са различитим искуствима и потребама. Једна од основних полуга која значајно утиче на раст и развој стартапа је повезивање, комуникација и сарадња са релевантним учесницима у екосистему и ван њега. Односи који представљају посебно важне полуге за развој екосистема јесу они између оснивача, оснивача и доменских експерата, оснивача и инвеститора и на крају између представника два различита екосистема.

Потреба за повезивањем у оквиру екосистема, довела је до појаве великог броја организација за подршку пословању стартапа које имају различите моделе пословања и пружања подршке, али које у великој мери доприносе и промоцији и јачању стартап културе и знања у земљи. Додатно, имајући у виду да формално образовање само делимично може припремити осниваче за пут развоја стартапа, организације подршке у великој мери надокнађују ту рупу у знању организовањем разноврсних едукативних и менторских програма. Последњих година појавили су се различити облици помоћи стартапима у виду финансијске, инфраструктурне, едукативне и техничке подршке путем организација подршке као што су научно-технолошки паркови, инкубатори, хабови и акцелератори.

Закон о иновационој делатности као организације за пружање инфраструктурне и стручне подршке иновационој делатности (у даљем тексту: Организације подршке), између осталог, препознаје и следеће као најрелевантније за стартап екосистем: пословно-технолошки инкубатор и научно-технолошки парк.

Организације подршке стартап тимовима и стартапима самостално креирају своје програме подршке стартапима који се могу разликовати по томе колики је ниво развоја идеје у стартапима којима су намењени као инкубаторски или акцелераторски програми.

4.2.1. Научно-технолошки паркови

Научно-технолошки парк (у даљем тексту: НТП), је у Закону о иновационој делатности дефинисан као привредно друштво које у оквиру дефинисаног простора пружа инфраструктурне и стручне услуге високошколским установама, научноистраживачким и иновационим организацијама, као и високотехнолошким и средњетехнолошким привредним друштвима у одређеној научној, истраживачко-развојној или производној групацији с циљем њиховог повезивања и што брже примене нових технологија, стварања и пласмана нових производа и услуга на тржишту, што указује да је држава већ препознала значај изградње ове врсте подршке стартапима. НТП-ови су настали као одговор на потребу постојања снажних институција, са врхунском научно-истраживачком инфраструктуром и препознатљивошћу на регионалном, европском и светском нивоу како би дошло до раста нивоа комерцијализације научних истраживања кроз спинофове и стартапе. Поред оснивања НТП Београд који већ остварује значајне резултате, Република Србија шири мрежу научно-технолошких паркова у различитим регионима (Нови Сад, Ниш, Чачак, Крушевац). Циљ ових паркова јесте да се на регионално и глобално тржиште пласирају технологије засноване на иновацијама, које генеришу високу додатну вредност, чиме се директно стимулише извоз. У претходном периоду покренута је иницијатива за оснивање још једног Научно-технолошког парка у Крагујевцу¹⁴.

НТП Београд је основан 2015. године у партнерству Владе, града Београда и Универзитета у Београду, док је успостављање и развој НТП Београд подржала Влада Швајцарске Конфедерације. Финансирање НТП Београд се реализује кроз буџетска и сопствена средства, тако да током развоја НТП Београд расте учешће сопствених средстава, а опада учешће буџетских средстава које је сада на нивоу од око 25%. Што се пројеката тиче, НТП Београд реализује пројекат уз подршку Швајцарске Владе „Технопарк Србија 2 – подстицање извоза кроз развој технолошких паркова”, а на основу претходно добро остварених резултата у процесу успостављања и развоја НТП Београд. За првих пет година рада, пружена је подршка за више од 100 компанија у развоју и комерцијализацији иновативних производа и услуга. Компаније чланице извозе у више од 40 земаља света и радно ангажују више од 1200 високо-образованих људи. Развијено је седам програма подршке, обучено више од 500 младих потенцијалних предузетника, док је преко 3.500 студената анимирано за технолошко предузетништво, а више од 15.000 људи учествовало на бројним догађајима реализованим у НТП Београд. Посебни програми за стартапе који су развијени и имплементирани у сарадњи са домаћим и међународним партнерима су: Интегрисани модел инкубације НТП Београд и Пословно-технолошког инкубатора техничких факултета Београд (БИТФ) који на годишњем нивоу, кроз програм инкубације, подржи 50 стартап тимова и компанија.

НТП Ниш је основан 2020. године у партнерству Владе, града Ниша и Универзитета у Нишу. Финансирање и рад НТП Ниш уређено је Програмом управљања и развоја НТП Ниш до 2025. године, којим је уређено и суфинансирање пословања, сразмерно учешћу у власништву од стране Владе и града Ниша. На јавни позив за чланство у НТП Ниш у првих годину дана јавило се 66 компанија. Након навршених годину дана од отварања НТП Ниш има 46 чланова од чега 16 технолошко развојних, 23

---

¹⁴ Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године, са мотом „Моћ знања”

стартап компаније и седам виртуелних чланова. У компанијама чланицама НТП Ниш тренутно ради око 500, а до краја 2023. планирано је да буде запослено преко 1000 углавном младих високообразованих људи. У првих годину дана организовано је око 35 догађаја којима је присуствовало око 2000 људи. Креирани су и спроводе се програми подршке чланицама кроз тренинге и менторства и дизајниран програм едукације из области иновационог технолошког предузетништва — Нишке стартап школе, који се одржава четири пута годишње и намењен је пре свега студентима завршних година студија, ученицима средњих школа са циљем промоције и упознавања са основама технолошког иновационог предузетништва. Како би своје активности учинио регионалним формирана је регионална мрежа НТП Ниш за развој иновативне привреде и технолошког предузетништва која окупља све стартап центре, пословне инкубаторе, заједничке радне просторе, регионалне развојне агенције, привредне коморе и пословне асоцијације преко којих НТП Ниш реализује своје активности у читавом региону. НТП Ниш планира да као кровна организација у региону у овој области, у сарадњи са локалним и регионалним партнерима, уз подршку надлежних републичких институција и партнера, да пун допринос обнови привреде и промени слике региона, као и развоју базираном на економији заснованој на знању.

НТП Чачак је основан 2020. године. Као и НТП Ниш, НТП Чачак учествује у спровођењу пројекта „Технопарк Србија 2 — подстицање извоза кроз развој технолошких паркова”, кроз који Влада Швајцарске Конфедерације четири године заредом подржава даљи развој иновација и стварање мреже научно-технолошких паркова у Републици Србији. Поред тога, НТП Чачак пружа услуге коришћења производног простора са заједничким просторијама, канцеларијског простора, конференцијске сале, НТП лабораторије; затим и услуге пословне инкубације и стартап центра. Такође, кроз пројекат „*SMEs Digital*”, постављен је и циљ развоја малих и средњих предузећа и ИТ стартап компанија, на локалном нивоу, односно у Моравичком, Рашком и Златиборском управном округу, кроз програм дигиталне трансформације.

НТП Нови Сад основан је с циљем окупљања привредних друштава која се баве иновационим делатностима, ради њиховог повезивања, стварања и пласмана нових производа и услуга на тржишту, промовисања истраживачких и научних резултата, развијања климе за развој предузетништва, отварања нових радних места, као и ради стварања услова за развој иновативних стартап компанија. У току су финални радови на завршетку објекта Научно-технолошког парка и планирани рок завршетка је октобар 2021. године. Јавни позиви за чланство у НТП Нови Сад расписани су у септембру 2021. године за стартапе, стартап тимове и технолошко-развојна привредна друштва. У односу на планирану динамику активности током новембра месеца би се закључили уговори са потенцијалним чланицама.

4.2.2. Пословно-технолошки инкубатори

Оснивачи стартап компанија су често иноватори који своје специфично знање претварају у производ или услугу који до тада нису постојали на тржишту, али им се као проблем јавља недостатак основних ресурса за почетак пословања. Један од могућих облика подршке у оваквим ситуацијама су инкубатори. Наиме, будући да стартапима у почетним фазама пословања недостаје ресурса, искуства и релевантних познанстава, инкубатори пружају услуге које им помажу да пређу преко почетних препрека у покретању посла. Те препреке укључују простор, финансирање, правне, рачуноводствене

и друге услуге које представљају предуслов за пословање и развој. Сам процес пословне инкубације представља подршку младим стартапима да што успешније прођу почетну фазу развоја, као и да стекну неопходне вештине за даљи раст и развој.

Примарна улога и циљ пословно-технолошких инкубатора је да кроз сет услуга подстичу креирање успешних стартапа са тежњом да исти, при напуштању инкубатора, буду финансијски ликвидни и самоодрживи. На локалном и регионалном нивоу, пословно- технолошки инкубатори су инструмент за подстицај раста нивоа запослености, трансфера технологије и иновација.

Прве иницијативе за пословну инкубацију у Републици Србији појавиле су се око 2004-2005. године и подржали су их донатори, односно Влада Норвешке, Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС), Аустријска развојна агенција (ADA), Влада Савезне Републике Немачке и Агенција за међународни развој САД (USAID). Почетком 2006. године у Републици Србији је постојало тек пет инкубатора, док је у анализи стања пословних инкубатора у Републици Србији из 2020. године¹⁵ идентификовано 40 у шест региона. У првим годинама, на основу Закона о иновационој делатности успостављени су и први технолошки инкубатори и то: Пословно технолошки инкубатор техничких факултета Београд, Пословни инкубатор Зрењанин, Пословни инкубатор Нови Сад. Скоро половина идентификованих инкубатора према сопственом наводу подржава развој стартап компанија, док су остали фокусирани на пружање подршке предузетницима из свих области. Међутим, капацитет домаћих инкубатора да подрже развој стартапа изван капацитета обезбеђивања радног простора је веома ограничен, те тако они углавном не окупљају најперспективније стартапе на локалу који се одлучују да своје пословање развијају самостално или уз подршку индивидуалних ментора и инвеститора. Примера ради један инкубатор, попут Пословно-технолошког инкубатора техничких факултета, својим радом подржао је креирање великог броја стартапа и компанија које данас пружају запослење за преко хиљаду инжењера у екосистему.

У српском екосистему као изузетно значајни за национални екосистем препознати су хабови који такође представљају пословно-технолошке инкубаторе у смислу Закона о иновационој делатности, покренути као приватне или грађанске иницијативе, а који окупљају велики број актера у екосистему и поред инфраструктурне, пружају образовну и менторску подршку на основу програма које спроводе. Овакви хабови су углавном покренути уз подршку донатора, а финансирају се већином кроз пројектне активности, а мање кроз комерцијално пружање услуга.

Последњих година и приватне компаније које су учесници у дигиталној економији и глобално препознати стартапи такође оснивају хабове кроз које подржавају развој иновативних решења у њима блиским индустријама.

Инкубатори су по правилу велики ослонац младим стартапима на самом почетку пословања и један од најважнијих инструмената подршке при формирању нових и одрживих стартапа јер пружају непосредну подршку стартапима у периоду када су најосетљивији и најподложнији неуспеху. Међутим, потреба за њиховим постојањем и развојем није довела до отварања још већег броја инкубатора због потешкоће да се пронађе пословни модел који омогућава њихову финансијску (само)одрживост, који је додатно наглашен чињеницом да су пословно-технолошким инкубаторима доступна веома ограничена средства из буџета. Мањак субвенција за рад инкубатора, који углавном настаје након улагања у физичку инфраструктуру, указује на потребу дизања

---

¹⁵ Министарство привреде, *Стање пословних инкубатора у Републици Србији*

капацитета руководиоца инкубатора за креирање одрживог модела финансирања. Последишно, мањак тржишне утакмице у овом сектору доводи до стагнирања у процесу развоја програма и подршке стартапима.

4.2.3. Стартап центри

Анализама стања иновационог потенцијала у Републици Србији пре 2020. године, утврђено је да капацитет за развој иновација постоји у локалним заједницама и да ту чињеницу треба искористити као полазиште за развој мреже регионалних иновационих стартап центара. Кроз развој оваквих центара изједначавају се услови за све појединце и институције који делују на пољу иновационе делатности, што доприноси равномернијем економском развоју земље. Кабинет министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој покренуо је реализацију Програма подршке отварању регионалних иновационих стартап центара током 2018. и 2019¹⁶. године. Општи циљ ове врсте програма је системско унапређење иновационог екосистема на целој територији Републике Србије кроз подршку отварању регионалних иновационих стартап центара. Крајњи циљ Програма је да се обезбеде потребни услови и једнаке шансе за реализацију и развој иновативних предузетничких идеја у свим деловима Републике Србије¹⁷.

На основу тог програма, реализовано је укупно осам пројеката („Стартап центар Научно технолошког парка Чачак”, „Регионални иновациони стартап центар Горњи Милановац”, „Регионални центар за одрживи развој Срема — I фаза: Успостављање иновационог Стартап центра Стара Пазова”, „Регионални иновациони стартап центар Расинског округа”, „Регионални иновациони стартап центар Суботица”, пројекат „Оснивање стартап центра у Пироту”, „Мрежа иновација Србије — Стартит центар Зрењанин”, „Регионални иновациони стартап центар Ваљево”) у укупном износу од 250.000.000 динара¹⁸.

Из буџета Републике Србије је обезбеђено 220.000.000 динара за реализацију Програма подршке отварању регионалних иновационих стартап центара за 2019. годину. На основу овог пројекта отворени су стартап центри у Ужицу, Прибоју и Крагујевцу.

4.2.4. Локална повезаност

Боља локална повезаност (посебно односи са другим оснивачима у екосистему) у великој је међузависности са бољим перформансама стартапа. Ово уједно значи и да је лоша локална повезаност повезана са нижим перформансама стартапа. За развој стартап екосистема важно је постојање професионалних односа, сарадње, културе дељења знања међу стартапима и осталим актерима стартап екосистема. Локална повезаност обухвата осећај заједништва који се огледа у међусобној помоћи оснивача и помоћи од стране инвеститора и експерата. Она такође обухвата и локалне везе које се стварају између оснивача, инвеститора и експерата (Слика бр. 5)¹⁹.

Резултати Извештаја јасно показују да Београд и Нови Сад заостају за глобалним просеком када говоримо о локалној повезаности. Анализа открива да су односи и повезаност у заједници - начин на који оснивачи и инвеститори помажу једни другима (осећај заједништва) и број квалитетних односа међу оснивачима, инвеститорима и

¹⁶ Уредба Владе („Службени гласник РС”, број 15/19)

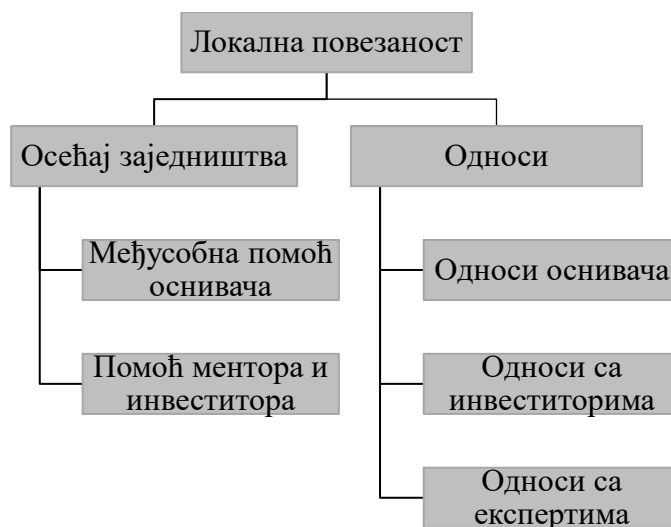
¹⁷ Извештај кабинета, стр. 39

¹⁸ Извештај кабинета, стр. 41-46

¹⁹ Извештај из 2018.

експертима - испод глобалног нивоа.

У Извештају се наглашава да, иако локални стартапи наступају превасходно на глобалном тржишту, њихова интеракција са локалним инвеститорима и експертима ће им помоћи да постигну већи успех.

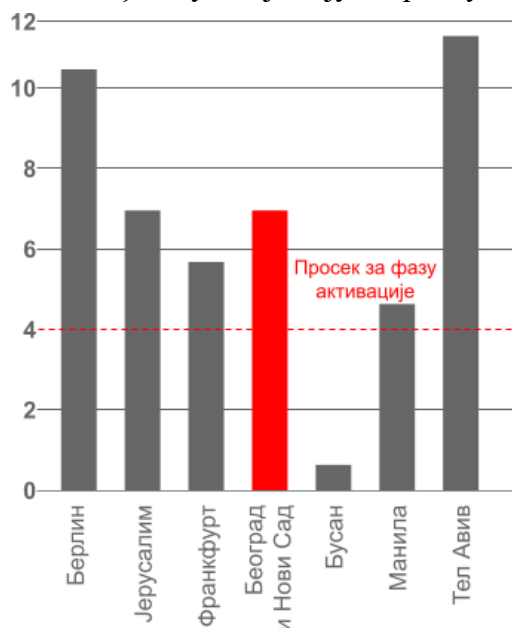
Слика бр. 5 Приказ недостајућих компоненти локалне повезаности (извор: Извештај)

Међународна повезаност

Подаци из Извештаја показали су да оснивачи стартапа из Београда и Новог Сада имају јаку повезаност са представницима најразвијенијих стартап екосистема у свету и да је њихова окренутост ка глобалном тржишту већа од просека међу оснивачима стартапа који су у истој фази развоја. Међународна повезаност показује број пословних конекција оснивача стартапа са најбоље ранжираним екосистемима који представљају извор искуства и знања за креирање пословних модела и стартапа који имају потенцијал да постану глобални лидери (Слика бр. 6). Повезаност са глобалним искуством и знањем може утицати на развој српског екосистема и дати му вредност неопходну за учешће на другим тржиштима. Међутим, овако добар резултат у области глобалне повезаностирезултат је пре свега појединачних иницијатива оснивача, а мање системског приступа креирању размене знања и искустава са иностранством. Додатно, видљив је и простор за побољшање у погледу интеграције страних оснивача у наш екосистем, што би у великој мери допринело развоју колективног знања заједнице.

Такође, неспорна је и чињеница да дијаспора пружа све већу подршку домаћим стартапима - како кроз менторски рад тако и кроз повезивање са инвеститорима и клијентима на њиховом тржишту. У последњих неколико година ова подршка је добила и конкретнију структуру у виду постојања организације *Serbian Entrepreneurs*, коју су 2016. године у Силицијумској долини основали успешни предузетници са ових простора. Њихов значајан допринос српском стартап екосистему огледа се у омогућавању приступа вештинама, ресурсима, везама и менторству које реализују кроз своја представништва у

Сан Франциску, Њујорку, Лос Анђелесу, Мајамију, Торонту, Лондону и Берлину²⁰.

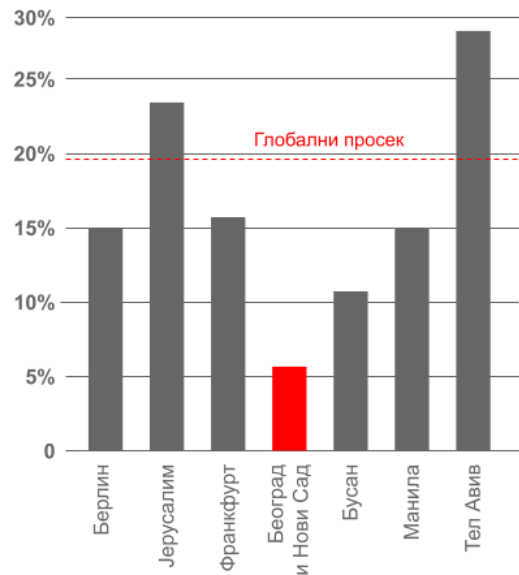

Слика бр. 6 Међународна повезаност са стартап екосистемима у свету (извор:Извештај)

Досег повезаности са глобалним тржиштем може даље да расте у зависности од постојања глобалних амбиција оснивача (која се заснива на њиховој жељи да развију производ за глобално тржиште, мотивацији да промене свет и развију водећи производ на глобалном тржишту) и глобалној стратегији (проналажењу глобалних тржишта од стране оснивача).

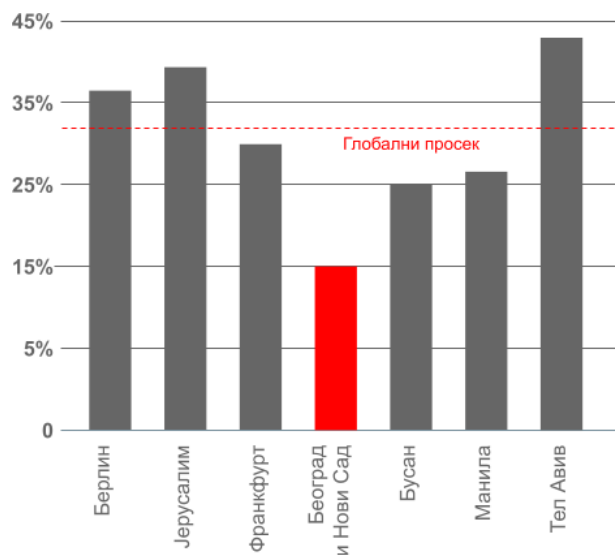
Према Извештају, оснивачи српских стартапа показују вишу тенденцију од просечне када је у питању глобална стратегија. Наиме, само 22% стартапа је оријентисано на тржишта Републике Србије (11%) и бивше Југославије (11%). Највећи број је фокусиран на САД (37%) и Европу (26%), док 6% стартапа дефинише своје тржиште као „глобално”. Од преосталих, 5% стартапа је фокусирано на тржиште Велике Британије, док су Уједињени Арапски Емирати, Канада и Азија у фокусу код 1% стартапа.

²⁰ Скенер, стр. 50

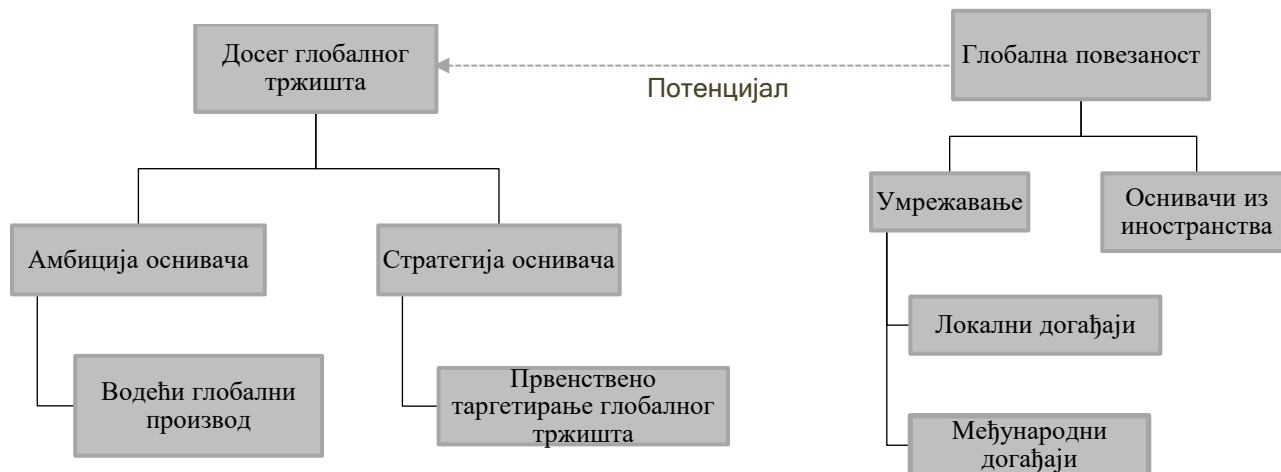

Слика бр. 7 Приказ глобалне амбиције стартап оснивача (извор: Извештај)

Оно што се јавља као негативна страна српских стартапа је недостатак глобалних амбиција оснивача. Пропорција оснивача у Београду и Новом Саду са високим амбицијама је испод глобалног просека који износи 19%, и своди се на свега 6% (Слика бр. 7). Посебно је приметно њихово одсуство циљања тржишта вредности од преко 30 милијарди долара, где свега 15% оснивача има такву амбицију, поредећи са 30% оснивача стартапа у другим екосистемима (Слика бр. 8). Такође је низак и удео учешћа оснивача имиграната у српском стартап екосистему, што утиче на глобалну повезаност, а ова компонента се надаље рефлектује на снижавање досега на глобалном тржишту (Слика бр. 9).

Слика бр. 8 Процент стартапа који развијају/пласирају производе на тржишта вредна 30 или више милијарди евра (глобална стратегија) (извор: Извештај)

Слика бр. 9 Приказ недостајућих компоненти глобалне повезаности (извор: Извештај)

4.3. Финансирање стартап екосистема Републике Србије

Извештај недвосмислено указује да су главни изазови екосистема везани за финансирање у раној фази развоја стартапа. Они у овој фази добију готово девет пута мање средстава од глобалног просека за екосистеме у истој фази животног циклуса, јер је просечна вредност улагања у српске стартапе 17.000 евра, док је просек других екосистема 155.000 евра.

Извештај из 2019. године показао је да су домаћи стартапи у десет година прикупили више од 143 милиона евра инвестиција, с тим да је више од 80% средстава (око 122 милиона евра) инвестирано у свега две компаније. Изазов прибављања инвестиција за стартапе постаје још видљивији ако знамо да више од 50% домаћих стартапа није привукло никакве инвестиције и у потпуности се финансира из сопствених средстава²¹.

Финансирање стартапа у раној фази, када су у најризичнијем и најмање атрактивном стадијуму развоја, представља изазов за осниваче који тешко налазе инвеститоре који су спремни да их подрже под повољним и фер условима. Овај проблем је у некој мери присутан и у развијенијим екосистемима и његово решење се налази у давању бесповратних средстава односно грантова од стране државе или међународних развојних фондова, или кроз активацију групе пословних анђела. У даљем тексту биће приказане тренутне прилике за финансирање у екосистему. Горе наведена статистика указује на постојање финансијског јаза („*funding gap*“) током ране фазе развоја који српске стартапе доводи у незавидан положај из године у годину. У тренутној фази развоја екосистема, кључно је обезбедити финансирање за што већи број стартапа у раној фази, али и развити читав ланац финансирања како стартапи буду прелазили у даље фазе развоја.

Српске стартап компаније већином се финансирају из сопствених извора оснивача, сопствене штедње или уз позајмицу родбине и пријатеља. Мање од половине стартапа у Републици Србији је успело да привуче спољну инвестицију или финансирање, али се већина и даље финансира из сопствених средстава. Поред

²¹ Скенер стр. 9

наведених извора финансирања, стартапи су у претходном периоду могли да конкуришу за средства из државних програма и алтернативних инвестиционих фондова.

Како би се подстакла активација приватног капитала у служби инвестиција у стартапе и како би се истовремено креирала култура инвестирања важно је системски подржати и подстаћи овај вид улагања. Као једна од најефикаснијих пракси у свету показао се механизам суфинансирања инвестиција у стартапе и алтернативне инвестиционе фондове. Примера ради, у случају суфинансирања, држава прати инвестиције приватних инвеститора у једнаком или мањем износу тако што кроз бесповратно финансирање или инвестицију улаже додатна средства у стартап или фонд предузетничког капитала које одаберу професионални приватни инвеститори.

4.3.1. Министарство просвете, науке и технолошког развоја

Законом о иновационој делатности МПНТР је расписало осам јавних позива за предлагање иновационих пројеката правних и физичких лица од стране регистрованих иновационих субјеката у периоду 2006-2017. године по програмима:

- Програм финансирања иновационих пројеката који за резултат имају комерцијално верификован производ, укључујући софтвер, процес, технологију или услугу;
- Програм развоја регистрованих организација за обављање иновационе делатности и пружање инфраструктурне подршке иновационој делатности;
- Програм финансирања пројеката физичких лица - регистрованих иноватора.

У том периоду је буџетским средствима финансирано 448 пројеката правних лица, регистрованих иновационих организација са укупном сумом од 10,8 милиона евра и 148 пројеката физичких лица - регистрованих иноватора са укупном сумом буџета од 0,8 милиона евра.

4.3.2. Фонд за иновациону делатност

Фонд за иновациону делатност (у даљем тексту: Фонд) је државна организација специјализована за пружање подршке иновационој делатности и управљање финансијским средствима за подстицање иновација, којој је тај мандат дат Законом о иновационој делатности 2006. године. Мисија Фонда је да кроз одговарајуће инструменте финансијске, техничке и саветодавне подршке подржава развој иновација. Као један од посебних циљева Фонда наводи се и подршка иновативном предузетништву, посебно у раној фази развоја. Реализацију програма Фонда за иновациону делатност подржавају Влада, МПНТР, као и Европска унија и Светска банка.

У складу са мандатом да обавља послове у вези са припремом, реализацијом и развојем програма, пројеката и других активности у области спровођења иновационе политике, Фонд реализује програме кроз које финансира стварање нових производа, услуга и технологија са тржишним потенцијалом. Од значаја за контекст ове стратегије су програми намењени малим и средњим предузећима, и то онима у раној фази развоја (Програм раног развоја, покренут 2011. године и Програм „Паметни почетак”, планиран за 2021. годину), у фази раста (Програм суфинансирања иновација, покренут 2012. године и Програм акцелерације, планиран за 2021. годину), као и за сарадњу са научноистраживачким организацијама у виду конзорцијума (Програм сарадње науке и привреде, покренут 2016. године).

Кроз горе поменуте програме од 2011. до 2020. године подржано је 227 пројеката. Укупан износ финансирања коришћењем бесповратних средстава износи преко 21,1 милион евра.

4.3.3. Програми подршке за стартапе

Како би се подстакле иновације и предузетништво, државни органи, агенције и фондови реализују програме подршке на које могу да се пријаве и стартап компаније. Овакве програме подршке реализују МПНТР, Фонд за иновациону делатност, Кабинет министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој, Фонд за развој Републике Србије, Национална служба за запошљавање, Развојна агенције Србије и сл. Преко ових програма, стартапи могу добити одређену финансијску подршку кроз директне грантове, повољне кредите, програме подршке у запошљавању, програме подршке интернационализацији итд. Према подацима НАЛЕД-а²², у 2019. и 2020. години реализовано је 19 програма за подршку иновацијама и предузетништву финансираних од стране државних органа, агенција и фондова.

Пројекат развоја стартапа Научно-технолошког парка Београд, који се реализује кроз програм под називом „*Raising Starts*”, који подржава Влада Швајцарске Конфедерације обезбеђује стручну и бесповратну финансијску подршку стартапима у раним фазама развоја у циљу валидације идеје на тржишту и развоја првог прототипа. Кроз овај програм до 2024. године биће подржано до 100 стартап компанија кроз реализацију програма у научно-технолошким парковима у Београду, Нишу и Чачку чиме се додатно доприноси децентрализацији прилика у екосистему.

Попут програма финансираних из буџета Републике Србије, стартапи су могли да конкуришу и за програме међународних донатора као што су Европска унија, Програм Уједињених нација за развој, Америчка агенција за међународни развој, Светска банка, Немачка организација за међународну сарадњу и Швајцарска агенција за развој и сарадњу. Према подацима НАЛЕД-а, током 2019. и 2020. године ови донатори реализовали су десет програма за финансирање иновација, развоја предузетништва и подршке науци. Поред међународних донатора и државних институција, програме подршке организују и невладине организације и корпорације, често уз подршку међународних партнера.

Међутим, попут сличних програма које су реализовали државни органи, агенције и фондови, они често нису изворно и специфично намењени стартап компанијама већ су за средства и другу подршку могли да конкуришу и предузетници, микро, мала, средња и велика предузећа која немају јединствене одлике стартапа. Ово показује да је потребно предвидети таргетиране програме подршке којим би се издвојили стартапи као посебна врста предузећа и прилагодити их специфичним потребама које стартапи имају (високи трошкови истраживања и развоја, непостојање прихода у почетним фазама пословања, тимови који нису још увек инкорпорирани или нису основани у Републици Србији). Наиме, стартапи због свих својих специфичности захтевају прилагођен приступ у односу на стандардне моделе подршке малим и средњим предузећима, иако истовремено са њима деле већину свакодневних пословних изазова.

---

²² Startech – Мапирање програма подршке иновацијама у Републици Србији – Анализа и препорука за унапређење

4.3.4. Пословни анђели

Важност пословних анђела је за екосистеме у почетним фазама развоја као што је наш изузетно велика, због њихове спремности да дају подршку стартапима у најранијим фазама развоја, када су ризици да стартап предузећа пропадну релативно високи и када већина инвеститора није спремна да им пружи подршку. Значај пословних анђела у екосистему је далеко већи од њихове могућности да финансирају развоје стартапа, они су посебно важни у контексту трансфера знања, дељења контаката и повезивања заједнице и на крају, њихове активности доприносе промоцији стартап културе и културе инвестирања у стартапе.

У Републици Србији пословни анђели готово да не постоје, а њихово деловање није посебно регулисано нити подстицано.

4.3.5. Алтернативни инвестициони фондови

Инвестирање у стартапе представља посебну врсту изазова и потребна су посебна знања доношење информисаних одлука о улагању у овакве пословне подухвате, због целокупног ризика које стартапи носе са собом. Због тога је посебно важно постојање професионалних, институционалних инвеститора за развој тржишта предузетничког капитала. Доношењем Закона о алтернативним инвестиционим фондовима („Службени гласник РС”, број 73/19) 2019. године створен је правни основ за развијање фондова предузетничког капитала („*venture capital funds*”) који представљају ефикасан начин финансирања стартапа. Оснивањем оваквих фондова отварају се нови начини финансирања што ће допринети развоју стартап екосистема у Републици Србији.

Креирање фондова предузетничког капитала представља извор финансирања за стартапе, али и умањење ризика за инвеститоре. Фондови предузетничког капитала могу бити државни, приватни или комбиновани. Они за циљ имају да прикупе средства која ће улагати у стартапе на основу дефинисане инвестиционе политике.

4.3.6. Групно финансирање (енгл. *crowdfunding*)

Услед постојећег јаза у нивоу инвестиција у домаће стартапе, потребно је радити на омогућавању различитих врста алтернативног финансирања. Групно финансирање је начин финансирања пројеката или пословних подухвата прикупљањем мале количине новца од великог броја лица, обично путем интернет платформи. У Републици Србији тренутно неколико регулаторних препрека отежава стварање локалних платформи за групно финансирање и прикупљање средстава на њима из иностраних извора, услед чега је потребно креирати посебан правни оквир који би могао да омогући различите видове групног финансирања, нпр. донацијски (енгл. *donation based*), наградни (енгл. *reward based*), инвестицијски (енгл. *crowdinvesting*) и путем позајмица (енгл. *crowdlending*) и који ће омогућити домаћим стартапима да на безбедан и ефикасан начин прикупљају средства од домаћих и иностраних инвеститора.

Доношењем Закона о дигиталној имовини („Службени гласник РС”, број 153/20) у Републици Србији је креиран механизам и сигуран правни оквир за групно финансирање путем издавања инвестиционих и корисничких дигиталних токена (енгл. *ICO - initial coin offering*).

4.4. Пословно окружење

Стартапи, као компаније чија је главна карактеристика да су новоосновани иновативни субјекти са потенцијалом брзог и великог раста али и ризика од неуспеха, у великој мери зависе од могућности ефикасног коришћења својих ресурса. Креатори јавних политика и прописа би требало да препознају специфичности стартапа и створе пословни и правни оквир који подстиче њихово оснивање и развој. С обзиром на то да су стартапи млади пословни субјекти који често морају дуге временске периоде да интензивно раде на развоју својих производа и услуга, улажу у истраживање и развој, а без остваривања пословних прихода, ниво разумевања њиховог пословног модела приликом креирања правног оквира за пословање би требало да буде веома висок. Олакшавање њиховог оснивања, пословања али и затварања како би оснивачи могли што пре да се упусте у нове пословне подухвате је један од главних циљева који државне политике морају постићи у овој области.

Постојећи регулаторни оквир, иако значајно унапређен у претходном периоду, пре свега када су у питању порески подстицаји и дигитализација пословања, и даље у одређеној мери није довољно флексибилан и прилагођен начину пословања стартапа. Како би се осигурало да правни оквир, административне процедуре и друге обавезе приликом пословања буду довољно ефикасни и подстицајни, тако да омогућавају оптимално коришћење ограничених ресурса стартапа (које би стартап пре свега требало да усмерава на истраживање и развој), неопходно је континуирано унапређивати административно-правни оквир за пословање.

У циљу унапређења оквира за пословање стартапа неопходно је континуирано идентификовати потребе за изменом административних процедура и прописа који отежавају или успоравају развој стартапа, а затим имплементирати најбоља решења. Кроз процес јавних консултација идентификован је низ административних процедура и прописа који представљају изазов за пословање стартапа, а које је потребно изменити у складу са капацитетима и планом рада јавних институција, а неке од најчешће навођених потреба тичу се:

- Регистрације нових производа и услуга,
- Потребе развоја алтернативних финансијских инструмената,
- Царинских процедура за увоз и извоз компоненти за израду прототипова,
- Олакшавања глобалног пословања (пре свега у погледу плаћања и наплате са иностранством),
- Креирања изузетака ограниченог тржишта,
- Олакшавања креирања посебних субјеката за улагање,
- Подстицања улагања пословних анђела,
- Олакшавања процедуре запошљавања странаца,
- Олакшавања и убрзавања процедуре затварања и стечаја стартапа.

4.5. Промоција и популаризација стартап екосистема и предузетничке културе

Стартап предузетништво²³ као такво је релативно нов феномен у домаћој култури

---

²³ Предузетништво у контексту ове стратегије користи у свом ширем значењу, а у складу са следећом дефиницијом: „Предузетништво се обично идентификује са креирањем нових пословних улагања или са

и привреди, а то са собом доноси и одређени ниво неразумевања и неинформисаности домаће јавности о концепту и значају стартапа као покретача иновативне и глобално оријентисане привреде. Како би се подстакло оснивање већег броја стартапа, али и коришћење и промоција производа и услуга које нуде домаћи стартапи, неопходно је системски приступити његовој популаризацији.

Развој стартапа директно зависи од друштвеног окружења у којем се налази, јер оно има велики утицај на развој предузетничке културе. Стартап екосистеми се развијају у бројним државама и у најразличитијем друштвеном контексту. Друштвено окружење је важно за изградњу предузетничке културе која подстиче развој предузетништва у складу са потребама и понашањем тржишта.

У периоду од 2016. до 2020. године постојао је Савет за иновационо предузетништво и информационе технологије са основним циљем да подстакне стварање законских услова за системски развој и унапређење ИТ сектора и развој иновационог предузетништва у Републици Србији. Након четири године рада овог тела, Влада је 2021. године одлучила да настави са развојем ове привредне гране, као и да прошири обим рада, те је образовала Савет за подстицање развоја дигиталне економије, иновација, високо-технолошког предузетништва и дигитализације у пословању привредних субјеката (Одлука о образовању Савета за подстицање развоја дигиталне економије, иновација, високо-технолошког предузетништва и дигитализације у пословању привредних субјеката објављена у „Службеном гласнику РС”, број 38/21). Задатак Савета је да разматра питања и даје предлоге неопходне за значајно и системско подизање обима извоза у области дигиталне економије, високо-технолошких производа и услуга и иновационог предузетништва, повећавање БДП-а у овим областима, повећање обима стручног кадра, побољшање инфраструктуре за пословање, унапређење примене високих технологија и повећање укупне запослености развојем иновационог предузетништва, укључујући и преквалификацију и друге мере. Савет ће, између осталог, пратити позицију и давати предлоге за унапређење позиције Републике Србије на ранг листама међународних институција које прате развијеност дигиталне економије, иновација, високо-технолошког предузетништва и дигитализације у пословању привредних субјеката, као што су глобални индекси иновација Светске организације за интелектуалну својину и *Blumberg-a*, Светска ранг-листа дигиталне конкурентности Института за развој управљања, листе Технолошких градова будућности и др. Битно је нагласити да ће Савет давати и предлоге за системски развој и обуке стручног кадра у релевантним областима (дигитална економија, иновационо предузетништво, технолошко предузетништво и дигитализација у пословању привредних субјеката) што је од велике важности за даљи развој српског екосистема.

Кабинет министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој је, поред директних подстицаја усмерених за подршку развоју иновација, покренуо реализацију Програма за промоцију иновација и иновационог предузетништва. Претходно расписаним јавним позивима финансирано је 36 пројеката којима су креирани

самозапошљавањем. Ове активности, истина, представљају одраз предузетничког понашања, међутим, предузетништво представља много шири феномен. Било да започињу нови посао, решавају проблем, или одлучују којим путем ће се одвести до куће, људи са предузетничким размишљањем увек ће бити спремни на могућност да побољшају свој живот, макар то била и ситница. Због тога кажемо да је предузетништво начин људског понашања који се састоји од идентификације новог оквира идеја и циљева у животу.”(M. Minniti and R. Koppl, „Market Processes and Entrepreneurial Studies”, in Handbook of Entrepreneurship Research, eds. Z. Acs and D. Audretsch. UK: Kluwer PressInternational, 2003, 81–102.)

и пласирани бројни промотивни материјали и спроведене домаће и међународне манифестације које су за циљ имале промоцију стартап предузетништва, али и домаћег стартап екосистема.

Исти Кабинет је 2018. године покренуо реализацију низа програма подршке развоју и промоцији женског иновационог предузетништва чији је циљ систематско унапређење, промоција и афирмација иновационог предузетништва код жена, за чије пројекте је издвојено укупно 400.000.000 динара.

4.6. Женско предузетништво

У пословном сектору на руководећим положајима и у улози власника/власница и оснивача/оснивачица малих и средњих предузећа и даље су најчешће мушкарци (77,9%), док су жене најчешће власнице радњи (34,3%) и средњих привредних друштава (22,1%)²⁴.

Потребно је нагласити да су само 12% оснивача стартапа у Београду и Новом Саду жене, што је слично глобалном просеку (Слика бр. 10). Фонд за иновациону делатност кроз свој програм грантова финансира 141 пројекат, од чега 14% средстава одлази тимовима са женом на челу, а само 6% тимовима које чине само жене. Процент „само женских” тимова у екосистему једнак је глобалном просеку и на нивоу је од 2%²⁵. Без обзира на то, истраживање које је спровео Крафт (енгл. *Craft*) показује да је само 1 појединац од 175 технолошких директора (енгл. *CTO*) у европским технолошким компанијама које су подигле серију А или серију Б у прошлој години била жена. Због тога, чињеница да је женска репрезентација међу оснивачима стартапа у Београду и Новом Саду близу глобалног просека не умањује потребу да стартап свет треба да буде инклузивнији када су у питању жене и да сви треба да подрже активности које ће томе допринети²⁶.

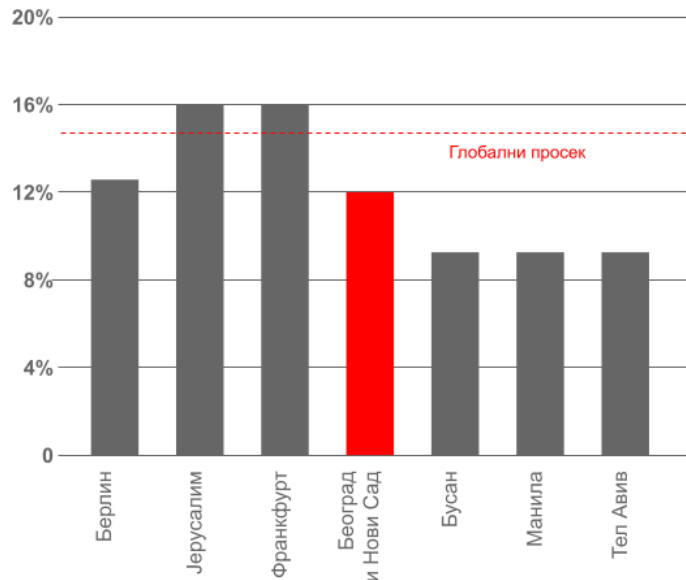
Упркос томе што постоје бројни програми којима се финансирају промотивне активности усмерене на предузетништво, стартап предузетништво, учешће жена и младих у предузетништву и даље постоји јаз у одређеним категоријама попут адресирања циљне групе која укључује професионалце са вишедеценијским искуством и подстиче их на оснивање стартапа. Ова група представља велики потенцијал за стартап екосистем због свог познавања пословних изазова и начина функционисања, као и због своје изграђене мреже и репутације.

---

²⁴ Подаци из Националне стратегије за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године са акционим планом за период од 2016. до 2018. године („Службеном гласнику РС”, број 4/16)

²⁵ Скенер, стр. 10

²⁶ *Ibid.* 34-35

Слика бр. 10 Процент жена оснивачица стартапа (извор: Извештај)

Закључак

Претходно приказани опис постојећег стања доводи до закључка да се у домаћи екосистем улажу одређени напори како би се његов развој убрзао, али да је неопходно додатно унапредити и ојачати напоре Републике Србије у области развоја стартап екосистема. Раст који бележи екосистем је далеко од пуног испуњења потенцијала домаћег стартап екосистема. Приликом анализе прилика за унапређење, као области од посебног значаја у контексту ове стратегије издвојиле су се:

- Образовање и доступност талената,
- Инфраструктурна подршка и повезаност у стартап екосистему,
- Могућности финансирања стартапа,
- Пословно окружење,
- Предузетничка култура и промоција унутар екосистема и препознатљивост екосистема у целости.

У погледу образовања и доступности талената чија се знања и вештине сматрају релевантним, ако не и неопходним, за развој стартапа и стартап екосистема приметан је недостатак предузетничког знања и вештина. У том смислу, посебно су важне вештине управљања, продаје, маркетинга и међународног пословног развоја. Узимајући у обзир да се стартап екосистем, и генерално пословни свет, мењају великом брзином важно је обезбедити основ за стално увећање колективног знања заједнице које се повећава креирањем већег броја мултидисциплинарних тимова, као и дељењем знања и искустава са професионалцима из развијенијих екосистема. Улогу у креирању колективног знања имају сви нивои образовања и васпитања, а кључне улоге зависе од просветних радника и учесника у привреди који морају бити спремни да преносе знање млађим генерацијама.

Уз подршку Владе и надлежног министарства створени су услови за креирање мреже организација подршке које би пружале инфраструктурну и стручну подршку развоју стартапа. Међутим, евидентан је недостатак програма акцелерације и сличних

чија је улога да од стартапа који су превазишли почетне препреке и валидирани своју идеју на тржишту креирају стартапе који су спремни да подигну веће рунде инвестиција и освоје светска тржишта. Недостатак програма који би подржали све фазе развоја стартапа, од оснивања до излаза из инвестиције у великој мери доприносе емиграцији или неуспеху домаћих стартапа. Додатно, низак ниво повезаности у заједници, заједно са мањком колективног знања у области стартапа, доводи до малог колективног искуства заједнице које је од изузетне важности за развој екосистема.

Финансирање стартапа у Републици Србији може се поделити у три нивоа:

- лична штедња и подршка блиског окружења,
- бесповратна средства обезбеђена из буџета Републике Србије или донаторских средстава,
- приватне инвестиције.

Претходно представљено наглашава веома низак ниво приватних инвестиција у стартапе које су неопходне за здрав и одржив развој стартап екосистема, као и потпуно искоришћавање потенцијала које стартапи могу имати на привредни развој једне земље. Мањак знања и искуства у области инвестирања у стартапе, као високоризичну инвестицију, обесхрабрује потенцијалне инвеститоре да предузму такав корак, што доводи до закључка да је у почетку потребно промовисати и, у одређеној мери, смањити ризик улагања у стартапе.

И поред напред наведених специфичности стартапа они и даље представљају привредне субјекте који се оснивају и послују у пословном и регулаторном оквиру државе, и тај оквир значајно утиче на њихов рад. Да би се повећале шансе за успех стартапа, потребно га је константно унапређивати тако да се смањују трошкови, убрзавају административни поступци, подстичу улагања. Као предуслов за креирање циљаних политика и мера подршке, стартапе је пре свега потребно препознати у правном систему, затим повећати капацитет релевантних државних органа да разумеју изазове и специфичности стартапа како би их што ефикасније подржали, и потом мере које се креирају промовисати и учинити што доступнијим.

Програми промоције стартап предузетништва углавном су усмерени на општу популацију, са посебним фокусом на младе и студенте, док читава група искусних професионалаца и предузетника остаје запостављена. Искусни појединци су посебно значајни за развој стартап екосистема због свог радног искуства које са собом носи дубоко разумевање пословних прилика и праксе у одређеном сегменту привреде, као и кредибилитета који су ова лица стекла током своје каријере. Стартап тимови који обухватају и професионалце у својим областима са вишегодишњим искуством имају веће шансе за успех стартапа, стога је потребно креирати програме који би се односили на ову групу. Такође је неопходно обезбедити и већу видљивост успешних прича из екосистема и поделити их на међународном нивоу како би и домаћи стартап екосистем постигао већу препознатљивост.

5. ВИЗИЈА И ЖЕЉЕНЕ ПРОМЕНЕ

Визија којој доприноси имплементација Стратегије је друштво које омогућава и подржава сваког појединца, тимове и организације да искористе свој пун потенцијал и потребу за стварањем иновативних производа, услуга и процеса, који ће произвести додатну вредност и подржати циљеве просперитетне економије и друштвеног

благостања.

6. ОПШТИ И ПОСЕБНИ ЦИЉЕВИ СТРАТЕГИЈЕ

Општи циљ ове стратегије је убрзани развој стартап екосистема до нивоа глобализације²⁷. У фази глобализације српски стартап екосистем би требало да има између 800 и 1200 стартапа и због своје атрактивности привлачи велики број талената, односно искусних оснивача, инвеститора и ментора из региона и света који своје стартап идеје развијају или подржавају развој истих у Републици Србији.

Повећање броја и квалитета стартапа довешће и до раста броја излаза из инвестиција већих од 100 милиона евра који ће попут окидача утицати са једне стране на мотивацију других предузетника да покрену стартапе, а са друге привући инвеститоре. Повећањем понуде стартапа који траже инвестицију, а који одговарају критеријумима инвеститора, долази до већег броја инвестиција, као и поврата на исте, те се приватни инвеститори ангажују и задржавају у екосистему на тај начин креирајући самоодрживи екосистем.

Ова стратегија би требало да утиче на све актере стартап екосистема, стартап тимове, стартапе, јавне и приватне организације подршке, инвеститоре као правна и физичка лица, институционалне инвеститоре у виду алтернативних инвестиционих фондова, као и на органе јавне управе у подизању капацитета за пружање институционалне подршке бржем развоју стартап екосистема.

Убрзани раст стартап екосистема захтева раст броја стартапа од 20% годишње, креирање додатних механизма финансирања стартапа како би се затворио финансијски јаз који постоји и унапређење квалитета стартапа који потичу из Републике Србије.

Показатељ учинка је годишњи раст броја стартапа више од 20%.

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 700

Извор провере: Регистар стартапа, Извештај

---

²⁷ Види страну 6, тачку 2.

Посебни циљеви Стратегије су:

- 1. Подизање стартап предузетничког капацитета кроз образовне програме**
  - Мера 1.1.: Увођење садржаја о стартап предузетништву у средње образовање и васпитање
  - Мера 1.2.: Увођење садржаја о стартап предузетништву у високо образовање

- 2. Унапређење инфраструктурне и програмске подршке стартапима**
  - Мера 2.1.: Унапређење квалитета подршке стартапима у раној фази развоја
  - Мера 2.2.: Унапређење повезаности и сарадње у екосистему

- 3. Унапређење механизма финансирања стартапа**
  - Мера 3.1.: Подизање нивоа бесповратних средстава за финансирање стартапа у раној фази
  - Мера 3.2.: Подстицање развоја тржишта предузетничког капитала
  - Мера 3.3.: Креирање механизма и основа за групно финансирање

- 4. Унапређење услова за пословање стартапа**
  - Мера 4.1.: Успостављање механизма за препознавање различитих актера стартап екосистема
  - Мера 4.2.: Унапређење пореског оквира за пословање стартапа
  - Мера 4.3.: Подизање компетенција запослених у јавној управи за креирање и имплементацију мера у области стартап екосистема
  - Мера 4.4.: Олакшавање приступа информацијама у области пословања стартапа
  - Мера 4.5.: Успостављање и имплементација *GovTech* програма држава као први корисник иновативних решења

- 5. Промоција стартап културе и глобалне препознатљивости екосистема**
  - Мера 5.1.: Популаризација стартап културе и развој предузетничког духа
  - Мера 5.2.: Унапређење међународне препознатљивости српског стартап екосистема

7. ИДЕНТИФИКОВАНЕ МЕРЕ ЗА ОСТВАРЕЊЕ ЦИЉЕВА

7.1. Посебни циљ 1: Подизање стартап предузетничког капацитета кроз образовне програме

Улога образовног система у креирању, развоју и успеху стартапа је вишеструка. За оснивање великог броја стартапа потребно је постојање високог степена предузетничке културе у друштву. Школа, као образовно-васпитна установа је примарно место на коме млади могу да усвоје предузетничке вредности као што су мултидисциплинарност, неговање тимског рада и поштовање различитости.

За развој предузетничке културе важно је укључивање релевантних садржаја на свим нивоима образовања. Предузетнички дух, наклоност ка мултидисциплинарности и креативан приступ решавању проблема развијају се већ у основној школи, те је сходно томе неопходно и системски радити на развоју како поменутих, тако и дигиталних вештина код деце. Средња школа представља простор за напреднији и усмеренији приступ развоју знања и вештина код ученика, те за младе заинтересоване за високе технологије и предузетништво мора постојати довољно прилика да пробају и науче нове вештине.

Кроз високо образовање појединац стиче најнапреднија знања и вештине у ужој академској или стручној области, које му, поред осталог, омогућавају да самостално решава најсложеније проблеме на иновативан начин. Увођење мултидисциплинарних садржаја о стартап предузетништву у високо образовање од великог је значаја за будуће високотехнолошке стартапе јер високообразована популација носи највећи потенцијал за оснивање нових стартапа.

Показатељ учинка је број новооснованих стартапа чији су оснивачи кроз високо образовање стекли компетенције релевантне за стартап предузетништво.

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 15

Извор провере: Извештај МПНТР

7.1.1. Мера 1.1.: Увођење садржаја о стартап предузетништву у средње образовањем васпитање

Модерно образовање је усмерено на развој компетенција ученика како би што агилније одговорило на брзе промене у друштву и привреди и припремило их за изазове са којима ће се сусрести на будућем тржишту рада.

Осећај за иницијативу и предузетништво, једна је од кључних компетенција за целоживотно учење које су потребне сваком појединцу за лично испуњење и развој, укључивање у друштвени живот и запошљавање. Средње образовање и васпитање треба да омогући стицање компетенција које ће припремити ученике за рад у индустријама у настајању, па тако и за стартап екосистем.

Развој ових компетенција може се обезбедити кроз увођење садржаја о стартап предузетништву у постојеће програме наставе и учења, унапређење компетенција наставника за реализацију тих садржаја, развој нових и унапређење постојећих отворених образовних ресурса о стартап предузетништву и кроз упознавање ученика са индустријама за развој стартапа.

У гимназијама се стартап екосистем изучава кроз изборни програм Економија и бизнис, а због обима информатичких предмета, специјализована ИТ одељења немају могућност избора овог програма, те је потребно урадити унапређивање наставног програма специјализованих ИТ одељења у гимназијама, чиме би се овим ученицима омогућио приступ знањима о стартап екосистему кроз постојеће предмете.

Узевши у обзир да наставници представљају кључну карику у преношењу знања, као и каријерном усмеравању код младих, а да са друге стране сами немају довољно знања о новим и динамичним областима развоја ИТ сектора и самог стартап екосистема, посебан фокус је потребно ставити на развој компетенција наставника о стартап предузетништву. Поред развоја материјала који би пружили подршку наставницима у раду са ученицима, неопходно је кроз систем стручног усавршавања организовати и обуке које би наставницима пружиле неопходна знања за области стартап предузетништва. Почетак реформе програма у гимназији је обележио упитник за наставнике гимназија где су између осталог испитивани ставови наставника о поседовању кључних компетенција за целоживотно учење. МПНТР и Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања спровели су ово истраживање и један од закључака је да велика већина наставника гимназија сматра да су им предузетништво и дигиталне компетенције најниже. Ова чињеница ставља посебан фокус на спровођење свих активности које се односе на унапређивање ових кључних компетенција наставника да би они могли да их код ученика развију током школовања.

Поред познавања основа самог стартап предузетништва, ученици треба да развију широки спектар вештина које ће им омогућити употребу знања потребних за решавање реалних проблема. Због тога, важно је поставити широку базу отворених образовних ресурса, посебно у домену алгоритамске писмености. Како би база знања увек била у складу са развојем технологија и привреде, кључно је осигурати континуирани развој нових и унапређивање постојећих отворених образовних ресурса и техничко одржавање. Таква база знања обезбедиће адекватну подршку наставницима и ученицима у овој области. Поред тога, отворене образовне ресурсе у области алгоритамске писмености моћи ће да користе и наставници и ученици у специјализованим ИТ одељењима у гимназији.

Како би се осигурало да се ученици већ током средњошколског образовања упознају са релевантним индустријама и потенцијалним каријерним изборима, важно је укључити редовну сарадњу са привредом, чији би представници у сарадњи са наставницима делили знања и искуства са ученицима.

7.1.1.1. Опис механизма за спровођење мере

Механизам за спровођење ове мере подразумева допуну програма наставе и учења за гимназије за ученике са посебним способностима за информатику и рачунарство за више разреде садржајима из стартап предузетништва, развој и акредитацију програма сталног стручног усавршавања наставника за реализацију садржаја о стартап предузетништву.

Израда отворених образовних ресурса спровешће се кроз сарадњу јавног и приватног сектора ради даљег развоја и унапређивања постојећих отворених образовних ресурса, као и припрему нових наставних материјала за информатичке и рачунарске предмете у доуниверзитетском образовању, укључујући ИТ специјализована одељења у гимназијама. Упознавање ученика који не похађају специјализована одељења гимназије за рачунарство и информатику са релевантним индустријама за стартап предузетништво, спровешће се у оквиру ваннаставних активности у виду огледних часова, кроз сарадњу

школе и индустрије и размену знања и искустава који ученицима треба да помогну око каријерних избора.

7.1.1.2. Институције одговорне за реализацију, праћење и контролу реализације

МПНТР

7.1.1.3. Показатељи резултата на нивоу мере

Измењен програм наставе и учења за више разреде у специјализованим одељењима за ИТ у гимназији:

- Почетна вредност: Не
- Циљана вредност: Да

Извор провере: Објављени правилник

Број наставника који је похађао обуке за професионални развој и стручно усавшавање запослених у образовању у области стартап екосистема:

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 200

Извор провере: Листе учесника обука, извештаји са обука

Број објављених отворених образовних ресурса у области алгоритамске писмености намењених средњошколском нивоу образовања за ученике и/или наставнике:

- Почетна вредност: 20
- Циљана вредност: 50

Извор провере: База отворених образовних ресурса

Број објављених отворених образовних ресурса у области дигиталног предузетништва намењених средњошколском нивоу образовања за ученике и/или наставнике:

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 10

Извор провере: База отворених образовних ресурса

Број школа у којима су одржана представљања релевантних индустрија у оквиру ваннаставних активности у којима је покривена област стартап предузетништва:

- Почетна вредност: 30
- Циљана вредност: 100

Извор провере: Извештај МПНТР

7.1.2. Мера 1.2. Увођење садржаја о стартап предузетништву у високо образовање

Грађење предузетничких капацитета кроз високо образовање постиже се на различите начине, али је у контексту ове стратегије фокус на развоју мултидисциплинарности кроз нове мастер програме са високотехнолошком компонентом и укључивање изборних предмета у акредитоване студијске програме основних и мастер студија, који обрађују теме у области стартап предузетништва. Како би се додатно подржали потенцијални стартап тимови на високошколским установама, потребно је подићи капацитете наставног особља да те тимове препознају и подрже у развоју идеја.

Мултидисциплинарни мастер програми са високотехнолошком компонентом, доприносе релевантности високог образовања према пројекцијама потребе привреде и дугорочног привредног развоја, укључујући и развој стартап екосистема у Републици Србији. Ове програме ће карактерисати повећани број сати које студенти проводе у компанијама на пракси, уколико се реализују кроз класичан модел студија, или ће бити реализовани кроз дуални модел студија, у којем се кроз учење кроз рад студенту бораве најмање 450 сати годишње код послодавца.

Како би се дугорочно обезбедило повећање броја студената који похађају мастер програме у овим областима, а које су идентификоване као приоритетне за будући развој стартап екосистема, потребно је осигурати континуирано унапређење квалитета и релевантности постојећих мастер програма, као и увођење нових мултидисциплинарних мастер програма.

Теме из области стартап предузетништва обрађују се у оквиру студијских програма на појединим високошколским установама, па ће увођење нових изборних предмета релевантних за област стартап екосистема омогућити ширег разумевање стартап културе и могућности за рад у овом оквиру код студената. Нови изборни предмети би требало да буду креирани у сарадњи са привредом, као и фокусирани на практичну примену знања и вештина кроз тимске пројекте. У првом периоду кључно је увести ове изборне предмете на студијске програме у области тзв. СТЕМ наука (енгл. *science, technology, engineering, maths* - наука, технологија, инжењерство и математика), као и у области економских и организационих наука.

Студентска популација носи велики предузетнички и иновациони потенцијал. На већини високошколских установа не постоји свест о значају предузетничких знања и културе за развој иновација, а и тамо где ова свест постоји предузетништво се не подстиче довољно. Кроз свакодневни контакт и рад са студентима, наставно особље има велики утицај на будући развој студената и изборе које ће студенти донети. Сарадња између наставника и студената, посебно кроз практичну наставу, има велики утицај на мотивацију студената за истраживање и проширивање интересовања, као и стицање додатних знања и савладавање нових вештина. Како би могли да пруже адекватну подршку и менторство студентима у области стартап предузетништва, неопходно је оснаживање наставног особља високошколских установа у овој области. Имплементација програма координисаног менторства је велика прилика, јер наставно особље има несумњиву доменску експертизу, али је потребно да оснаже менторске вештине за покретање предузећа и развој иновација.

7.1.2.1. Опис механизма за спровођење мере

Имајући у виду аутономију високошколских установа у погледу утврђивања студијских програма, ову меру спровешће МПНТР у оквиру програмске активности Развој високог образовања, путем јавног позива за креирање нових мултидисциплинарних мастер програма као и јавног позива за иновирање студијских програма.

Програмска активност „Развој високог образовања”, за подршку високошколским установама у развоју нових и иновирању постојећих предмета у оквиру студијских програма, који треба да допринесу остварењу програмских циљева МПНТР:

- унапређивање компетенција наставника и сарадника за извођење наставе;
- иновирање постојећих студијских програма који прате потребе тржишта рада;
- унапређивање квалитета образовног процеса кроз стварање бољих услова за реализацију наставе и учење студената;
- развијање предузетничких вештина студената и унапређивање сарадње високошколских установа са привредом и другим заинтересованим актерима у локалној самоуправи;
- повећање употребе информационих технологија у настави и процесу учења.

Приликом одабира предлога пројеката који се финансирају од стране МПНТР посебно се цени:

- допринос пројеката реализацији Акционог плана за спровођење Стратегије паметне специјализације у Републици Србији за период од 2021. до 2022. године, тј. Посебном циљу 3: Образовање оријентисано ка иновативности и предузетништву, и
- допринос пројеката реализацији Владиног акционог плана за унапређење ИТ сектора.

У самом почетку реализације програмске активности „Развој високог образовања” акценат је стављен на допринос самих пројеката реализацији Владиног акционог плана за развој ИТ сектора, који је донет у децембру 2016. године, у чију реализацију се укључило 17 факултета у Републици Србији. У том духу настављен је континуирани раст пријава, укупних финансијских средстава које МПНТР опредељује за ову програмску активност, али и недвосмислено побољшање квалитета самих пријава и ефикасности реализованих пројеката, пре свега кад је реч о њиховој имплементацији у наставном процесу. Сама чињеница да је од почетних 16 милиона динара укупан буџет пројекта увећан тако да за 2021/2022 академску годину износи 35 милиона динара, довољно говори у прилог томе колико је ова програмска активност допринела развоју наставног процеса на високошколским установама чији је оснивач Република Србија.

Активности које се односе на обуку наставника реализоваће се у оквиру пројекта „Предузми идеју” који спроводи Иницијатива „Дигитална Србија”, а који је подржан од стране Америчке агенције за међународни развој (USAID). У оквиру овог пројекта биће пилотиран програм обука на Факултету организационих наука у оквиру кога ће се организовати обуканаставног особља за менторисање иновативних студентских тимова, као и имплементација програма координисаног менторства на факултету.

7.1.2.2. Институција одговорна за реализацију, праћење и контролу реализације

МПНТР

7.1.2. Показатељи резултата на нивоу мере

Број студената уписаних на мастер студије са високотехнолошком компонентом

- Почетна вредност: 105
- Циљана вредност: 450

Извор провере: РЗС база података и Јединствени информациони систем просвете (ЈИСП)

Број акредитованих мултидисциплинарних мастер програма са високотехнолошком компонентом

- Почетна вредност: 10
- Циљана вредност: 15

Извор провере: Национално акредитационо тело и извештаји високошколских установа

Број иновираних студијских програма темама које обрађују стартап предузетништво

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 5

Извор провере: Извештај МПНТР

Број наставника високошколских установа који су прошли обуку за пружања подршке иновативним студентским идејама:

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 120

Извор провере: Извештаји високошколских установа

7.2. Посебни циљ 2: Унапређење инфраструктурне и програмске подршке стартапима

Стартапи у раној фази развоја осим финансијске и инфраструктурне подршке у великој мери зависе од доступног знања и контаката у екосистему. Српски стартап екосистем је последњих година изнедрио веома успешне компаније, чије знање и искуство могу допринети расту колективног знања заједнице уколико се исто дели и умножава кроз различите канале. Стартапи приликом развоја пролазе кроз неколико кључних фаза у којима им је потребна разноврсна подршка. Како би се обезбедила стална подршка тимовима и стартапима, без обзира на фазу развоја у којој се налазе, и како би се спречио одлив стартапа у друге екосистеме у којима им је подршка приступачнија, неопходно је приступити дугорочном развоју ланца подршке.

Подршка приликом развоја стартапа може долазити од стране искусних оснивача из земље и иностранства, контакта са менторима, инвеститорима и представницима релевантних индустрија у којима стартапи могу развијати и пласирати своја решења. Међутим, стартапи често немају довољно искуства ни контаката да сами обезбеде релевантну и преко потребну подршку. Стога је неопходно јачати организације које им

могу пружити ту врсту подршке и подстаћи их да креирају високо квалитетне инкубаторске и акцелераторске програме којима ће колективно знање домаћег и страних екосистема учинити доступним домаћим тимовима.

Посебно је важно омогућити истовремени развој у свим локалним екосистемима унутар Републике Србије, како би се знања, могућности и контакти децентрализовали ради креирања оптималних услова за успех домаћих стартапа без обзира на регион из ког потичу. Креирана подршка коју пружају НТП организације кроз висококвалитетне програме на националном нивоу представља добру инфраструктурну базу за даље повезивање унутар екосистема.

Мањак колективног знања заједница одражава се и на организације подршке којима посебан изазов представља селекција и тренинг одговарајућих кадрова за креирање и спровођење програма подршке стартапима. Како би се омогућио даљи раст екосистема, потребно је пружити подршку организацијама у овом сегменту кроз обезбеђивање ресурса за континуирано усавршавање кадрова организација подршке. Такође, потребно је подстаћи специјализацију и сарадњу организација подршке у креирању програма како би се у исходу добили квалитетни програми који стартапима пружају подршку у свим фазама развоја.

Показатељ учинка за овај посебан циљ је број стартапа из Републике Србије који су били учесници програма подршке развоју стартапа на годишњем нивоу:

- Почетна вредност: 70
- Циљана вредност: 120

Извор провере: Извештај МПНТР, Извештај РАС

7.2.1. Мера 2.1. Унапређење квалитета подршке стартапима у раној фази развоја

Програми подршке морају испратити раст доступног финансирања у екосистему како би уложена средства из јавних и приватних извора могла да имају жељени ефекат креирања већег броја успешних стартапа. У циљу креирања ланца подршке стартапима важно је систематски приступити подршци за креирање и имплементирање програма подршке који треба да се креирају у складу са фазом развоја екосистема као целине али и самих стартапа. У складу са наведеним, нарочито је важно креирати програме подршке намењене стартапима у идејној фази, онима који поседују развијене производе спремне за наступ на тржишту и стартапима који се спремају на пробој на нова тржишта и велики раст. Развој ланца подршке подразумева унапређење на више нивоа: диверсификацију програма подршке, повећање квалитета и одрживости програма подршке, што са собом носи и повећање капацитета и одрживости самих организација подршке, и на крају измену институционалног финансирања организација подршке.

У циљу унапређења капацитета организација подршке да организују рад и пружају услуге стартапима у складу са најбољим светским праксама, неопходно је обезбедити финансијску, техничку и саветодавну подршку организацијама које креирају и имплементирају програме подршке стартапима.

Од посебног значаја је попунити јаз који постоји у програмима акцелерације, односно у раду са стартапима који су доказали потенцијал своје идеје и креирали први производ, али им је потребна подршка у даљем расту и развоју на новим тржиштима, а за којима тренутно постоји највећа потреба и јаз у екосистему. Програми акцелерације

стартап тимовима и стартапима морају да обезбеде индивидуално прилагођене едукативне и менторске сесије, подстичу интензивни тимски рад на развоју стартапа, приступ менторима са релевантним експертизама нарочито у области пословног развоја, продаје и маркетинга на глобалним тржиштима, као и апсолутну подршку у подизању инвестиција у земљи и иностранству.

Како би се обезбедило финансирање рада организација подршке које је у складу са исходима рада и потребама тржишта, неопходно је унапредити модел институционалног финансирања регистрованих организација подршке.

7.2.1.2. Опис механизма за спровођење мере

Креирање програма за јачање капацитета организација подршке

Руководству и другим запосленима у организацијама подршке (попут НТП-ова, пословних инкубатора, стартап центара, хабова, и сл.) биће обезбеђен приступ тренерима и менторима из области организације програма подршке, пружања подршке стартапима, креирања одрживих модела пословања, јачања финансијске самоодрживости организација и слично. Подршка ће бити обезбеђена кроз механизам суфинансирања или потпуног финансирања обука, тренинга и сертификација за стартап менторе и тренере из области развоја стартапа, инвестирања или прикупљања инвестиција, пројектног менаџмента и свих других релевантних области.

Подстицање креирања и имплементације инкубаторских и акцелераторских програма

Како би се ефикасно и у складу са потребама екосистема, довољно брзо креирали висококвалитетни програми подршке, биће обезбеђена финансијска и логистичка подршка за креирање и имплементацију програма подршке. Средства ће бити опредељена за имплементацију новокреираних програма или финансирање лиценци за успостављање реномираних светских програма.

Учешће у програму подршке креирању и имплементацији програма подршке за стартапе треба да буде условљено подизањем капацитета организација подршке, обезбеђивањем географске и родне равноправности, сарадњом актера унутар екосистема и моделом самоодрживости који би обезбедио реализацију програма одређени број година без финансијске подршке из јавних средстава. Јавним средствима могу бити подржани програми који су креирани у партнерству, суфинансирани или другачије подржани од стране комплементарних партнера.

Усвајање акта о институционалном финансирању организација подршке

Имајући у виду потребу даљег повећавања стабилности, конкурентности и ефикасности екосистема неопходно је увести континуирану и на исходима засновану евалуацију рада организација корисника буџетских средстава. Подстицај за оснаживање институционалних капацитета биће остварен регулаторном мером која доводи у директну везу резултате на нивоу организација подршке са висином њиховог институционалног/ програмског/ пројектног финансирања из различитих буџетских извора.

Односно, приликом расподеле јавних средстава важно је користити критеријуме успешности спровођења програма организације, а на основу остварених резултата који су

у директној вези са успехом стартапа који су били корисници програма који су финансирани (нпр. процена стартапа учесника програма који су током или непосредно након програма прешли у наредни циклус инвестирања, изашли на ново тржиште, лансирани нови производ, итд).

7.2.1.3. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

Развојна агенција Србије (РАС)

7.2.1.4. Показатељ резултата

Број организација подршке које су корисници програма за јачање капацитета организације подршке

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 10

Број креираних и спроведених програма подршке у сарадњи више партнера

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 4

Број програма подршке ван екосистема Београда и Новог Сада

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 2

Број стартапа који су прошли кроз програме и који су постигли минимално 10% годишњег раста, подигли прву наредну рунду инвестиције или изашли на ново тржиште годину дана након завршетка програма.

- Почетна вредност: биће одређено²⁸
- Циљана вредност: биће одређено

Извор провере на нивоу мере: Извештај РАС, Извештај МПНТР

7.2.2. Мера 2.2. Унапређење повезаности и сарадње у екосистему

Истраживања показују да стартапи који су чланови екосистема који су добро интерно повезани бележе бржи раст од оних из слабије повезаних екосистема. Повезаност подразумева заједничке активности, сарадњу и размену знања, искустава и контаката између стартапа, академије, привреде, државних институција, организација подршке, ментора, инвеститора, итд.

У Републици Србији је важно унапредити два аспекта локалне повезаности:

- повезаност између чланова различитих хеликса екосистема (нпр. привреде, односно индустрије, академије, инвеститора, ментора, организација подршке, итд.);
- повезаност између актера екосистема из различитих региона, односно градова.

---

²⁸ Почетна и циљана вредност показатеља успеха биће одређени у складу са активностима из Акционог плана за 2021-22. годину.

Подстицањем ова два начина сарадње у екосистему циљ је креирати плодно тле за размену знања и искустава између актера екосистема како би колективно знање и искуство заједнице увећавало.

7.2.2.1. Опис механизма за спровођење мере

Како би се повећао ниво локалне повезаности и иста искористила као полуга за бржи развој екосистема, потребно је креирати програме и подстицати активности које се спроводе у сарадњи између различитих актера екосистема попут конференција, тренинга, заједничких пројеката, програма подршке и слично.

Механизам за спровођење ове мере подразумева да се приликом финансирања пројеката и организација јавним средствима као и креирања подстицајних мера усмерених на организације подршке посебно препознаје и вреднује сарадња:

- чланова различитих хеликса екосистема (нрп. привреде, односно индустрије, академије, инвеститора, ментора, организација подршке, итд.);
- актера екосистема из различитих региона, односно градова.

Умрежавање научно-технолошких паркова препознато је као један од важних фактора за развој иновационог екосистема у Републици Србији. Јачањем капацитета научно-технолошких паркова, кроз заједничку сарадњу и размену стручних знања и искустава подстиче се међусобна сарадња паркова и њених чланица, са посебним акцентом на стартапе. На овај начин, умрежавање научно-технолошких паркова има позитиван ефекат и на развој стартап екосистема.

7.2.2.2. Институције одговорне за праћење и контролу реализације

МПНТР

Партнери: НТП Београд, НТП Чачак, НТП Ниш, НТП Нови Сад, Фонд за иновациону делатност

7.2.2.3. Показатељ резултата

Број пројеката спроведених у сарадњи два или више актера стартап екосистема, а финансираних јавним средствима:

- Почетна вредност: биће одређено
- Циљана вредност: биће одређено²⁹

Извор провере: Извештај МПНТР, Извештај НТП Београд

7.3. Посебни циљ 3: Унапређење механизма финансирања стартапа

Стартапи, с обзиром на то да по својој природи представљају високоризичне иновативне подухвате са потенцијалом брзог и великог раста, захтевају посебан вид финансирања својих активности. У својим најранијим фазама они не могу обезбедити

---

²⁹ С обзиром да се до тренутка писања Стратегије није водила евиденција о помеутој врсти сарадње, вредности ће бити утврђене у складу са активностима из Акционог плана за 2021-2022. годину

приступ традиционалним видовима финансирања, а лична уштеђевина често није довољна за брзи развој и раст. Стога се стартапи одлучују за алтернативне видове финансирања у облику бесповратних средстава у најранијим фазама, а касније у облику инвестиција, пре свега од пословних анђела или алтернативних инвестиционих фондова.

Како стартапи у најранијим фазама најчешће не могу привући пажњу нити жељу приватних инвеститора да уложи први капитал, државе и међународне институције попуњавају финансијски јаз додељивањем бесповратних средстава у износима неопходним за стартапе да довољно развију или тестирају своју идеју како би могли да се представе приватним инвеститорима. Након искоришћавања почетних средстава, стартапима је важно обезбедити и наредне рунде инвестиција како би на сваком степену развоја имали приступ капиталу неопходном за даље кораке. Стога је неопходно системски приступити изградњи ланца финансирања који обухвата бесповратна средства, пословне анђеле и на крају алтернативне видове финансирања попут фондова предузетничког капитала и групног финансирања.

У Републици Србији постоје механизми бесповратног финансирања, али су исти развијени у недовољној мери да би подржали остваривање циља Стратегије, односно повећање броја стартапа. Из тог разлога, неопходно је проширити програме бесповратног финансирања. Истовремено, важно је развити механизме, али и подстицаје, за креирање механизма за даље рунде инвестирања које ће моћи да даље подрже раст стартапа.

Показатељ учинка на нивоу овог посебног циља је укупан износ финансирања и инвестиција из приватних извора у домаће стартапе, а извор верификације ће бити годишњи извештај Стартап Цинома.

Укупан износ финансирања и инвестиција из приватних извора у домаће стартапе:

- Почетна вредност: 23.000.000 евра
- Циљана вредност: 80.000.000 евра

Извор провере: Извештај МПНТР, Регистар стартапа, Извештај Фонд за иновациону делатност, Извештај НТП Београд, Извештај Националног савета за научни и технолошки развој, Извештај Савета за подстицање развоја дигиталне економије, иновација, високо-технолошког предузетништва и дигитализације у пословању привредних субјеката, Извештај Стартап Цинома

7.3.1. Мера 3.1. Подизање нивоа бесповратних средстава за финансирање стартапа у раној фази

Имајући у виду статистику да се чак 90% стартапа суочава са неуспехом у првих пет година пословања, може се закључити и да се већи број успешних стартапа може очекивати само уколико постоји и веома велики број покушаја.

Стартапима је посебно изазовно да пронађу финансијску подршку у најранијим фазама развоја, када још увек раде на разради идеје, успостављању тима, креирању прототипа и слично. У том периоду они су сувише ризични, али и недовољно развијени, да би били атрактивни приватним инвеститорима. Стога је од изузетне важности за добре стартапе који имају идеје са потенцијалом да добију бесповратну новчану помоћ која не подразумева учешће у власништву компаније. Овакву врсту финансирања обезбеђује држава кроз сопствени буџет или у партнерству са бројним међународним донаторима.

Приликом обезбеђивања средстава за подршку стартапима треба поштовати принципе родне равноправности и географске распоређености програма тако да се

подршка не концентрише у појединим економским центрима.

7.3.1.1. Опис механизма за спровођење мере

Фонд за иновациону делатност ће у периоду од 2021. до 2025. године, кроз два програма – „Паметни почетак” и „Програм раног развоја” - стартапима понудити менторску и финансијску подршку у износу до 35, односно 80 хиљада евра по пројекту.

Научно технолошки парк Београд, уз подршку Државног секретаријата за економске послове Владе Швајцарске Конфедерације (SECO), реализује пројекат „Технопарк Србија 2” у оквиру ког спроводи програм „*Raising Starts*”. Циљ програма је да у наредне три године, кроз унапређење подршке у раној фази развоја (енгл. *pre-seed*) подржи до 100 стартап компанија који су у раним фазама развоја, кроз обезбеђивање иницијалне финансијске подршке до 15.000 CHF, едукације и менторства. Програм се реплицира на научно- технолошке паркове у Нишу и Чачку и тиме се доприноси повећању броја иновативних стартапа у Републици Србији и децентрализацији подршке и знања у екосистему.

Како би се осигурало да стартапи који улазе у програме заиста јесу они са највећим тржишним потенцијалом кључно је осигурати да селекцију тимова и стартапа, којима ће се доделити средстава, врше експерти са искуством у раду са стартапима.

У реализацији ове мере додатно ће учествовати приватне компаније и невладине организације, уз финансијску и институционалну подршку међународних донатора и друштвено одговорних компанија.

7.3.1.2. Институције одговорне за праћење и контролу реализације

МПНТР

Партнери: Фонд за иновациону делатност, НТП Београд

7.3.1.3. Показатељ резултата

Број стартапа финансираних кроз одређене програме Фонда за иновациону делатност

- Почетна вредност: 42
- Циљана вредност: 110

Извор провере: Извештај Фонда за иновациону делатност

Број стартапа који ће бити финансирани кроз програм Научно-технолошког парка Београд „*Raising Stars*”

- Почетна вредност НТП Београд: 0
- Циљана вредност НТП Београд: 54
- Почетна вредност НТП Чачак: 0
- Циљана вредност НТП Чачак: 12
- Почетна вредност НТП Ниш: 0
- Циљана вредност НТП Ниш: 22

Извор провере: Извештај НТП Београд, Извештај НТП Ниш, Извештај НТП Чачак

Број стартапа који ће бити финансирани кроз програме приватног и цивилног сектора:

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 60

Извор провере: Извештај Савета за подстицање развоја дигиталне економије, иновација, високо-технолошког предузетништва и дигитализације у пословању привредних субјеката.

7.3.2. Мера 3.2.: Подстицање развоја тржишта предузетничког капитала

За развој стартап екосистема је од круцијалне важности мобилизација приватног капитала физичких и правних лица, као и институционалних инвеститора, који ће у раним фазама финансијски подржати развој домаћих стартапа. У Републици Србији не постоји довољна свест нити жеља потенцијалних инвеститора да своју штедњу усмере према високоризичним стартапима, упркос могућности великог повраћај инвестиције.

Активација приватног капитала подразумева повећање активности приватних инвеститора у стартап екосистему кроз:

- Подстицање инвестиција пословних анђела, пре свега кроз групе пословних анђела;
- Подстицање формирања и улагања фондова предузетничког капитала.

Како је српски стартап екосистем у фази активације и у тренутку писања Стратегије постоји један домаћи фонд предузетничког капитала, док активна група пословних анђела не постоји, неопходно је креирати подстицаје за креирање оваквих иницијатива, али и уопште већа приватна улагања у стартапе.

7.3.2.1. Опис механизма за спровођење мере

У циљу подстицања директних инвестиција у стартапе биће креиран механизам суфинансирања државе са пословним анђелима и фондовима ризичног капитала кроз:

- Програм Фонда који подразумева суфинансирање стартапа који су прошли кроз предодређени акцелераторски програм и обезбедили квалификовану инвестицију од стране приватног инвеститора, и то у укупном износу до највише 300.000 евра,
- Креирање и имплементацију програма Фонда који предвиђа ко-инвестирање са фондовима предузетничког капитала,
- Креирање и имплементацију програма Фонда који предвиђа ко-инвестирање са пословним анђелима.

7.3.2.2. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

МПНТР

Партнери: Фонд за иновациону делатност

7.3.2.3. Показатељ резултата

Укупан износ екстерних инвестиција које су обезбедили стартапи који су прошли кроз предодређени програм акцелерације Фонда за иновациону делатност

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 7.000.000 евра

Извор провере: Извештај Фонда за иновациону делатност

Број стартапа корисника програма Фонда за иновациону делатност за ко-инвестирање са пословним анђелима

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 68

Извор провере: Извештај Фонда за иновациону делатност

Број основаних фондова предузетничког капитала

- Почетна вредност: 1
- Циљана вредност: 4

Извор провере: Регистар Комисије за хартије од вредности

7.3.3. Мера 3.3. Креирање механизма и основа за групно финансирање

Како је финансијско тржиште у Републици Србији усмерено на банкарски систем, а стартапи су фирме у раним фазама развоја које развијају иновативне производе и услуге које карактерише висок степен неизвесности, приступ стартапа традиционалним изворима финансирања и тржишту капитала је веома изазован.

Услед наведеног, а како је утврђено постојање великог јаза у доступном финансирању између стартапа у Републици Србији у односу на стартапе у другим земљама чији је екосистем на сличном степену развоја, овом стратегијом се жели подстаћи и омогућити креирање различитих алтернативних извора финансирања, на начин који ће олакшати приступ српских стартапа тим изворима, како домаћим тако и страним.

Један од механизма који ће омогућити да стартапи за своје идеје и пројекте прикупљају средства из домаћих и страних тзв. алтернативних извора финансирања, на начин који је безбедан, ефикасан и законит, јесте и усвајање посебног закона о групном финансирању, који би на флексибилан начин омогућио различите врсте групног финансирања (као што су на пример тзв. *investment-based*, *lending-based*, *donation-based*), уз уважавање могућих ризика одређене врсте групног финансирања и усклађивање са прописима донетих ради заштите од тих ризика.

Наиме, групно финансирање има за циљ да олакша финансирање пројекта прикупљањем капитала од великог броја лица који доприносе релативно малим износима улагања путем јавно доступног информационог система. Могућности групног финансирања су потенцијално отворене за неограничени скуп инвеститора који путем лиценцираних платформи практично прихватају инвестиционе предлоге стартапа и укључују се у прикупљање средстава. Инвеститори у оваквом виду финансирања су претежно физичка лица, укључујући и оне који нису тзв. пословни анђели.

7.3.3.1. Опис механизма за спровођење мере

Доношењем закона ће се уредити групно финансирање у Републици Србији, односно услови и начин пружања услуга групног финансирања у Републици Србији, услови за оснивање и пословање пружалаца тих услуга, вршење надзора над пословањем ових пружалаца услуга, као и заштита корисника тих услуга. Имајући у виду процес хармонизације прописа Републике Србије с прописима Европске уније, потребно је сагледати и могућности за прилагођавање појединих решења из Уредбе о европским пружаоцима услуга групног финансирања која је донета у Европској унији 20. октобра 2020. године (*Regulation (EU) 2020/1503 of the European Parliament and of the Council of 7 October 2020 on European crowdfunding service providers for business and amending Regulation (EU) 2017/1129 and Directive (EU) 2019/1937*) економском, институционалном и правном оквиру Републике Србије. Примена наведене уредбе почиње 1. новембра 2021. године.

7.3.3.2. Институције одговорне за праћење и контролу реализације

Народна банка Србије (НБС)

7.3.3.3. Показатељ резултата³⁰

Број (успешних) пројеката групног финансирања

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: биће одређено

Број корисника услуга групног финансирања

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: биће одређено

Број пружалаца услуга групног финансирања

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: биће одређено

Извор провере: Годишњи извештај НБС

7.4. Посебни циљ 4: Унапређење услова за пословање стартапа

Све више држава препознаје стартапе као важан интегрални део својих економија, те настоји да креира што повољнији правно - регулаторни и административни оквир за њихово пословање, као и различите програме подршке њиховом настанку и развоју. Ову врсту подршке државе углавном имплементирају путем мреже институција чији је задатак пружање помоћи и подршке стартапима у свим фазама њиховог развоја.

Како су стартапи по својој природи крхки и млади привредни субјекти, неопходно је креирати и имплементирати циљане мере за побољшање услова за њихово пословање. Практично, треба олакшати њихово оснивање и функционисање, створити повољно пореско окружење, омогућити приступ алтернативним изворима финансирања и олакшати глобално пословање, односно пословну сарадњу са иностранством. Одговарајући закони,

³⁰ Сви показатељи резултата биће одређени након усвајања Закона о групном финансирању.

политике и прописи ће помоћи да се креира пословно окружење у ком ће стартапи развијати и комерцијализовати своје производе и услуге.

Показатељ учинка на нивоу овог посебног циља је број стартапа који одлучују да се региструју и послују у Републици Србији, а извор верификације ће бити Регистар стартапа који ће се успоставити у складу са овом стратегијом.

Број стартапа у регистру

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 700

Извор провере: Регистар стартапа

7.4.1. Мера 4.1. Успостављање механизма за препознавање различитих актера стартап екосистема

Стартапи као новоосновани високо-иновативни привредни субјекти који раде на креирању нових производа и услуга намењених глобалним тржиштима са високим потенцијалом раста, тренутно нису препознати у законима Републике Србије. Закон о иновационој делатности препознаје технопредузетништво као делатност која обухвата знања, вештине и способности усмерене на покретање, организовање, развој и иновирање технолошких процеса, са основним циљем стварања новог тржишта и остваривања добити и предвиђа постојање одговарајућег регистра технолошких привредних друштава у ком се евидентирају она привредна друштва која примењују или развијају технологију као важну компоненту својих пословних активности, а баве се истраживањем и развојем, сопственим или нарученим код других привредних друштава, организација, установа или појединаца.

Међутим, иако технопредузетништво и стартапи имају доста тога заједничког они нису исто, будући да стартапи имају другачије потребе и потенцијале од технолошких фирми које постоје дуги низ година, а не постоји дефиниција нити регистар који би препознао, идентификовао и циљано обухватио стартапе. Због тога је креирање и имплементација политика и мера које би таргетирале директно стартапе отежана, како за државне органе тако и за саме стартапе као кориснике тих мера.

У том смислу, ова мера подразумева пре свега препознавање релевантних актера стартап екосистема у прописима (стартапи, пословни анђели и организације подршке), а затим и креирање јединствене базе коју могу користити различити органи у циљу олакшаног креирања и имплементације мера и програма, спровођења статистичких истраживања, смањења административног оптерећења стартапа приликом аплицирања за различите мере подршке итд.

Регистрација стартапа у јединственој бази би била добровољна, сем у случају намере коришћења олакшаног приступа државним подстицајним мерама и буџетским средствима за развој. Сви државни органи би приликом креирања и имплементације мера требало да користе регистар као релевантан извор података приликом утврђивања испуњености критеријума за коришћење подстицаја и програма подршке.

7.4.1.1. Опис механизма за спровођење мере

Први корак у имплементацији ове мере би била измена Закона о иновационој делатности тако да се препознају и дефинишу стартапи и други релевантни актери, и креира правни основ за креирање јединствене базе. Потом би било неопходно успоставити јединствени електронски регистар у који би регистроване организације за пружање инфраструктурне подршке иновационој делатности у смислу Закона о иновационој делатности уносиле податке о стартапима који су им доступни у оквиру обављања њихове делатности и где би се стартапи на добровољној основи пријављивали како би им се олакшао приступ мерама подршке. Регистар ће бити умрежен са свим релевантним државним институцијама и њиховим базама, како би могли да користе податке из њега и тако смањеи своје административне капацитете потребне за реализацију својих мера, али и оптерећење за стартапе приликом конкурисања за мере подршке и подстицаје.

7.4.1.2. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

МПНТР

Партнери: Фонд за иновациону делатност, Канцеларија за информационе технологије и електронску управу, овлашћене регистроване организације за пружање инфраструктурне подршке иновационој делатности

7.4.1.3. Показатељ резултата

Креиран регистар стартапа

- Почетна вредност: Не
- Циљана вредност: Да

Извор провере: Регистар стартапа, Извештај Фонда за иновациону делатност

7.4.2. Мера 4.2. Унапређење пореског оквира за пословање стартапа

Једна од компоненти приликом креирања глобално конкурентних услова за пословање стартапа је и стварање пореског окружења које подстиче развој иновација и смањује високе трошкове истраживања, развоја и стварања нових производа. Потенцијал изузетно брзог нелинеарног раста стартапа може допринети расту и модернизацији привреде, те је и циљ мере којом се унапређује порески оквир за њихово пословање да се охрабри и подстакне њихово оснивање, као и да се смањи део које имају трошкова у почетним, најнеизвеснијим фазама њиховог пословања.

Порески подстицај на нивоу зарада запослених који су ангажовани на пројектима истраживања и развоја би стартапима олакшао почетак рада на развијању сопствених производа. Наиме, високи трошкови истраживања и развоја који имају неизвесан исход често представљају превелики изазов овим младим привредним субјектима. Циљ мере је да све већи број лица са иновативним идејама и потребним знањима/вештинама почне да ради на реализацији тих идеја кроз активности истраживања и развоја, чиме би се повећао број стартапа, унапредио ниво иновативности стартапа и ослободила додатна средства за њихов рад.

Такође, значајно је и продужити постојећи подстицај, за иновативне стартапе - новооснована привредна друштва која обављају иновациону делатност, по основу зараде оснивача који су запослени у том друштву, којим се омогућава ослобођење од плаћања пореза на зараду и доприноса за обавезно социјално осигурање до максимално 150.000 динара бруто зараде. Поменути подстицај могу користити послодавци – новооснована привредна друштва, која су основана закључно са 31. децембром 2021. године, који олакшице у виду ослобођења од плаћања пореза и доприноса за обавезно социјално осигурање могу остварити за зараде оснивача исплаћене у периоду од 36 месеци од дана када је основано привредно друштво.

Поред наведених мера, потребно је константно тражити прилику да се у складу са буџетским могућностима уведу и нови подстицаји за инвестирање пословних анђела у стартапе, као и компанија у фондове предузетничког капитала, како би се активирао домаћи капитал у службу иновација.

7.4.2.1. Опис механизма за спровођење мере

Подршку истраживачко-развојним пројектима треба пружити на терену пореза на доходак грађана, тако да се зараде исплаћене запосленима који су директно ангажовани на пројектима истраживања или на развоју нових или иновираних производа или услуга који су намењени тржишту, ослобађају пореза на зараду и доприноса за обавезно социјално осигурање у износу од 70%. Овакво ослобођење се непосредно примењује, односно 70% обрачунатих пореза и доприноса се не уплаћује на рачун јавних прихода. Другим речима, стартап има право да задржи обрачунати износ (уместо чекања повраћаја ових средстава). Додатна мера огледа се у делимичном ослобођењу овако исплаћених зарада од годишњег пореза на доходак грађана.

Код продужења пореског ослобођења од плаћања обрачунатог и обустављеног пореза и доприноса за обавезно социјално осигурање по основу зараде оснивача новооснованог привредног друштва које се бави иновационом делатношћу у висини највише до 150.000 динара уколико су запослени у том привредном друштву, потребно је имплементирати одговарајуће измене у Закону о порезу на доходак грађана и Закону о доприносима за обавезно социјално осигурање.

7.4.2.2. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

Министарство финансија

Партнер: Пореска управа

7.4.2.3. Показатељ резултата на нивоу мере:

Број оснивача стартапа корисника мере

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 90

Извор провере: Пореска управа

Број запослених на позицијама истраживања и развоја код корисника мере

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: биће одређено³¹

Извор провере: Пореска управа

7.4.3. Мера 4.3.: Подизање компетенција запослених у јавној управи за креирање и имплементацију мера у области стартап екосистема

Уз препознавање и дефинисање актера стартап екосистема у српском законодавству биће неопходно унапредити капацитете запослених у јавној управи, а самим тим и свих релевантних институција. Само тако ће нови појмови, мере и подстицаји бити креирани и примењивани у складу са циљем због којег су ти актери препознати.

Наиме, стартапи као младе, иновативне и брзорастуће компаније неретко имају специфичне пословне моделе и административне потребе које је могуће ефикасно решити уколико постоји довољни ниво разумевања посебних карактеристика стартапа. У том смислу је неопходно подизање свести и знања свих актера у ланцу подршке, међу којима посебно место заузимају органи и организације у јавној управи који су креатори и имплементатори мера утврђених Стратегијом.

Циљ ове мере је да кроз континуирано стручно усавршавање обезбеди да запослени у јавној управи могу да одговоре на потребе актера у области стартап екосистема правилном, ефикасном и економичном применом прописа. Унапређењем знања, вештина и способности запослених у јавној управи у овој области осигурала би се квалитетна комуникација и сарадња између стартапа и институција. Јачањем капацитета јавне управе креираће се низ бенефита за осниваче стартапа који се огледају у доступности информација које се тичу пословања стартапа, препознавању пословних прилика које се могу јавити између државе и стартапа, као и информисању доносилаца одлука или имплементатора мера о стварним потребама и изазовима стартапа.

7.4.3.1.Опис механизма за спровођење мере

Национална академија за јавну управу, у складу са својим делокругом у области стручног усавршавања спровешће низ активности у циљу унапређења знања и вештина, односно способности запослених у јавној управи у области стартап екосистема ради правилне, ефикасне и економичне примене прописа. Активности које се тиме подразумевају су:

- утврђивање потреба за стручним усавршавањем, на основу које се прецизно идентификују приоритетне тематске целине области и циљне групе запослених у јавној управи којима је усавршавање намењено,
- припрема и развој области стартап екосистема у оквиру општег програма обуке, у складу са утврђеним потребама,
- спровођење програма обуке,
- вредновање и верификација програма обуке.

---

³¹ Циљана вредност биће одређена у складу са активностима из Акционог плана за 2021-22. годину.

Запослени у јавној управи који похађају овај програм обуке у Националној академији за јавну управу, и тиме стекну неопходне знања, вештине и способности за рад са стартапима, биће препознати у својим надлежним институцијама као такви и подићи ће капацитет државе да системски препозна и подржи иновације.

7.4.3.2. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

Министарство државне управе и локалне самоуправе

Институција одговорна за реализацију: Национална академија за јавну управу

7.4.3.3. Показатељ резултата на нивоу мере:

- Спроведен програм стручног усавршавања у области Стартап екосистема за годину за коју се доноси Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: биће одређено

Извор провере: Централна евиденција програма стручног усавршавања у јавној управи и извештај Националне академије за јавну управу

- Број полазника обуке у области Стартап екосистема (у години у којој се спроводи програм обуке) Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: биће одређено

Извор провере: Централна евиденција програма стручног усавршавања у јавној управи и Извештај Националне академије за јавну управу

7.4.4. Мера 4.4. Олакшавање приступа информацијама у области пословања стартапа

Имплементацијом мера предвиђених овом стратегијом отвориће се бројне додатне прилике за домаће стартапе у области програма подршке, али и бројних подстицајних и других мера. Као један од ризика предвиђених у оквиру предложених мера јесте недовољна информисаност стартапа о доступним програмима и мерама. Изазов је што у Републици Србији тренутно не постоји јединствено место информисања стартапа о догађајима и приликама у екосистему.

У циљу боље информисаности стартапа, али и боље промоције напора који се улажу у развој стартап екосистема, потребно је проширити постојећи „Портал предузетништва” садржајима који су креирани специфично за потребе стартап ентузијаста, тимова, оснивача и запослених. Интернет страница овог типа првенствено служи за информисање стартапа, али и за промоцију српског стартап екосистема и прилика које постоје. Стога интернет страница треба да буде доступна на српском и енглеском језику како би се подстакла имиграција страних су-оснивача или читавих компанија у екосистем.

7.4.4.1. Опис механизма за спровођење мере

Министарство привреде, као институција надлежна за одржавање Портала предузетништва, заједно са домаћим и међународним партнерима (попут GIZ, UNDP,

НАЛЕД, ДСИ и сл.) и кроз сарадњу са актерима стартап екосистема креираће засебан део сајта посвећен информацијама о стартап екосистему. Зарад креирања свеобухватне информативне странице неопходно је прикупити, обрадити и превести податке о:

- Доступним мерама и подстицајима у области пословања стартапа;
- Доступним програмима подршке и приликама за добијање инвестиција;
- Догађајима са темама релевантним за стартап екосистем;
- Организацијама подршке и њиховим услугама и/или активностима.

7.4.4.2. Институције одговорне за праћење и контролу реализације

Министарство привреде

Показатељ резултата на нивоу мере:

Број посетилаца странице

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 1.000

Извор провере: Извештај Министарства привреде

7.4.5. Мера 4.5 Успостављање и имплементација *GovTech* програма - држава као први корисник иновативних решења

Владе и званичници широм света данас настоје да промене начин на који јавни сектор и државна управа усвајају нова технолошка решења. Често се исказује забринутост кроз анализу тренутног приступа набавци иновативних решења, јер устаљени поступци јавних набавки наводе на примену постојећих, широко распрострањених техничких решења која у великом броју случајева не испуњавају у потпуности потребе наручиоца и не доприносе довољно квалитету рада и услуге која се пружа крајњем кориснику. Стартапи, као младе и иновативне компаније, често наилазе на препреке приликом процеса јавних набавки које су последица мањка разумевања њихове специфичности и мањка могућности за тестирање иновативних решења.

У циљу превазилажења наведеног изазова, као једно од решења истиче се и имплементација *GovTech* програма, који државу препознаје као највећег послодавца и највећег пружалаца услуга. Тренутно се процењује да светско тржиште *GovTech* вреди преко 400 милијарди евра, а имајући у виду високу стопу раста од 15%, очекује се да ће достићи 1 трилион евра до 2025. године.

Примена концепта отворених иновација, где се до решења долази кроз сарадњу између јавних институција/компанија са иновативним компанијама, стартапима, факултетима и истраживачким центрима, ставља државу и државне институције у први ред корисника, који омогућавају и тестирање иновативних решења у контролисаним условима. На овај начин, држава постаје и изузетно важна референца при пласирању производа на инострано тржиште.

Ова мера подразумева првенствено анализу различитих модела *GovTech* програма која се тренутно спроводи, а чији ће резултат бити мапирање постојећих решења и облика сарадње, као и утврђен сет активности које је потребно предузети ради успешне имплементације одговарајућег формата кроз државне институције. Значајан алат, који

доприноси ефикасности у набавци иновативних решења, јесте и Закон о јавним набавкама, који је ступио на снагу у јулу 2020. године, а чијим је чланом 59. предвиђено постојање новог поступка јавне набавке, под називом Партнерство за иновације.

Циљеви успостављања *GovTech* програма у Републици Србији огледају се пре свега у промоцији и унапређењу сарадње државе и иновативних компанија и стартапа како би се овом типу компанија отворила могућност сарадње са првим значајним клијентима што им касније може поспешити ширење на глобалном нивоу. Ова мера у великој мери доприноси и подизању квалитета имплементације концепта отворених иновација за даљи развој технолошких решења базираних на вештачкој интелигенцији, блокчејну итд. у јавном сектору. Као области за сарадњу посебно се истичу јавна управа, здравствени систем, пољопривреда, јединице локалне самоуправе код увођења „паметних градова” итд.

7.4.5.1. Опис механизма за спровођење мере

Први корак у имплементацији ове мере је анализа постојећег стања набавке и примене иновативних решења од стране државних институција, након чега ће бити формиран тим, за спровођење активности превиђених *GovTech* програмом и постављени оквири његовог функционисања, који ће управљати процесом, уз подршку Канцеларије за информационе технологије и електронску управу и других.

Биће неопходно на почетку мапирати решења која се већ користе у јавном сектору, као и решења иновативних компанија и стартапа која би уз одређену адаптацију могла да буду примењена у јавном сектору. Након тога ће уследити обука запослених у јавној управи који треба да препознају значај иновативних решења и допринос квалитету рада који се добија њиховом применом.

Кроз низ различитих активности од стране тима, биће пружана континуирана подршка и подстицај институцијама око практичне примене поступка Партнерство за иновације како би у што већем обиму био примењиван концепт отворених иновација.

7.4.5.2. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

МПНТР

Партнери: Фонд за иновациону делатност, Кабинет председника Владе, Канцеларија за информационе технологије и електронску управу, Канцеларија за јавне набавке

7.4.5.3. Показатељ резултата

Број спроведених поступака партнерство за иновације

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 5

Број започетих поступака партнерство за иновације

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 20

Извор провере: Портал јавних набавки (Канцеларија за јавне набавке)

7.5. Посебни циљ 5: Промоција стартап културе и глобалне препознатљивости екосистема

Имајући у виду широки друштвени и економски утицај који стартапи могу да имају на нашу привреду, неопходно је информисати јавност о могућностима које пружају стартап компаније, како за саме осниваче и њихове запослене, тако и за потенцијалне инвеститоре, привреду уопште, па и читаву популацију. Ради свеобухватне промоције стартап предузетништва, стартапа и целокупног екосистема, активности у склопу овог посебног циља креиране су са циљем да створе основ за:

- мотивацију и едукацију потенцијалних оснивача и потенцијалних запослених у стартапима који нису упознати са приликама и могућностима које пружа покретање стартапа или рад у стартапу;
- мотивацију и едукацију оних који су информисани о могућностима, али их, из различитих разлога, не користе у пуном капацитету;
- подизање свести широке јавности о значају и могућностима развоја стартап екосистема, демистификација везаних за каријерни пут директно повезан са стартапима, дестигматизација и осигуравање подршке друштва онима који се за такав каријерни пут одлучују;
- унапређење опште слике домаћег стартап екосистема у иностранству ради стварања нових прилика, нарочито у развијенијим стартап екосистемима.

Стартап компаније и компаније које се баве високим технологијама и даље представљају непознаницу за велики део становништва у Републици Србији. Предузетнички дух углавном се развија на основу искуства из непосредног окружења, те самим тим они који нису одрасли или радили у таквом окружењу, често немају реалну слику о предузетништву. Грађење културе стартап предузетништва је још ограниченије, имајући у виду да у Републици Србији постоји мали број успешних стартапа. Стога се закључује да је у циљу повећања броја стартапа неопходно промовисати стартап предузетништво као повољан каријерни пут.

Истраживања која су спроводиле бројне организације показују да предузетници сматрају да у јавности нема довољно промоције успешних предузетничких прича. Ово се може применити и на промоцију стартапа који су видљиви још ужој циљној групи. Тема стартапа резервисана је за мали круг људи који су чланови мехура стартап екосистема, док је онима ван мехура изазовно да се информишу о свим потенцијалима стартап предузетништва. Стога је потребно повећати видљивост домаћих стартапа пре свега у Републици Србији, а потом и у иностранству. Иностранство представља веома важан канал комуникације приликом промоције домаћих стартапа и екосистема због тога што севан граница налази већина потенцијалних инвеститора и корисника услуга и производа које креирају стартапи.

Показатељ учинка за овај посебан циљ је број регистрованих стартапа на милион становника:

- Почетна вредност: 57/1.000.000
- Циљана вредност: 85/1.000.000

Извор провере: Регистар стартапа, Републички завод за статистику, Извештај Стартап Цинома

7.5.1. Мера 5.1. Популаризација стартап културе и развој предузетничког духа

Извештај је идентификовао недовољно развијену предузетничку културу као једну од кључних препрека на путу даљег развоја стартап екосистема. Изражена позитивна друштвена клима према покретању сопственог посла који носи велике ризике, али и могућност огромног успеха, помогао би да се далеко већи број појединаца одлучи на такав корак. Различита истраживања о узорима младих у Републици Србији најчешће идентификују глумце, музичаре и спортисте као оне на које се ова популација угледа, док се успех оснивача стартапа (домаћих или страних) готово никада не препознаје.

Искуства из развијенијих земаља, али и Републици Србије, показују да је креирање садржаја у домену популарне културе један од најуспешнијих начина за промоцију одређеног система вредности, промену друштвене климе у вези са дефинисаном темом и едукацију широке популације. Управо због тога, ова мера предвиђа финансирање продукције играног серијског програма намењеног широкој популацији који би демистификовао животни стил оснивача стартапа, директно показао његове предности у односу на традиционалну каријеру и промовисао вредности и ставове као што су самоувереност, спремност на преузимање ризика, прихватање неуспеха као редовне појаве у пословању, те различитост, сарадња и тимски рад. Програм ће се фокусирати на промоцију дигиталне економије као пожељног окружења за развој компанија са потенцијалом за брзи раст. Једногодишње финансирање оваквог подухвата осигурало би почетак пројекта који има потенцијал да даље буде развијан по тржишним принципима. На тај начин биће обезбеђена дугорочна одрживост.

Поред тога, ова мера подразумева организацију манифестација које доприносе промоцији популаризацији иновација и иновационог предузетништва на националном и локалном нивоу, као и израду и спровођење истраживања о стању, проблемима и перспективама иновационог екосистема у Републици Србији.

Такође, мера предвиђа израду штампаних и мултимедијалних публикација које доприносе промоцији и популаризацији иновација и иновационог предузетништва у широј популацији.

7.5.1.1. Опис механизма за спровођење мере

Организација манифестација, као и израда истраживања и публикација које доприносе промоцији и популаризацији стартап културе биће финансирани кроз програме Кабинета министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој, Центра за промоцију науке, Фонда и научно-технолошких паркова.

Министарство културе и информисања ће, у складу са својим надлежностима и могућностима а посредством установа културе чија се делатност односи на снимање видео садржаја (Филмске новости) подржати креирање садржаја у домену популаризације развоја стартап екосистема.

7.5.1.2. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

МПНТР

Партнери: Министарство културе и информисања, Кабинет министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој, Центар за промоцију науке (ЦПН)

7.5.1.3. Показатељ резултата

Гледаност играног серијског програма по емитованој епизоди

- Почетна вредност: 0
- Циљана вредност: 200.000 гледалаца

Извор провере: Извештај Министарства културе и информисања

Број финансираних пројеката у области популаризације стартап културе и предузетништва:

- Почетна вредност: 30
- Циљана вредност: 50

Извор провере: Извештај МПНТР

7.5.2. Мера 5.2. Унапређење међународне препознатљивости српског стартап екосистема

Међународна повезаност је једна од идентификованих предности домаћег стартап екосистема која се, према истраживању „Стартап скенер” Иницијативе „Дигитална Србија”, углавном заснива на јаким везама са дијаспором. Такође, подаци показују да релативно мали број домаћих стартапа оствари инвестицију, већ се раст обезбеђује пре свега кроз сопствена средства. За даље успешно позиционирање домаћих стартапа на глобалном тржишту и остваривање видљивости нашег екосистема међу релевантним члановима глобалне стартап заједнице (искусним предузетницима, инвеститорима, менторима), неопходно је уложити додатни напор и повећати присуство на релевантним местима као што су глобални догађаји, међународни медији и ранг-листе у области технолошког предузетништва, иновација и конкурентности.

Обезбеђивањем средстава која би била доступна стартапима за финансирање учешћа нарелевантним светским конференцијама, сајмовима и догађајима другог типа који окупљају осниваче, инвеститоре и друге професионалце који послују у оквиру екосистема, омогућава се стварање нових веза на глобалном плану, али и подизање видљивости успеха из Републике Србије.

Овом мером предвиђен је и фокус на позиционирање Републике Србије на релевантним листама које рангирају стартап екосистеме и саме стартапе по успешности (као што су Стартап Цином, *FT 1000*, *StartupBlink*, *Dealroom*, *Crunchbase*, итд) јер то може да помогне напоре за постизање веће глобалне видљивости која је неопходна за даљи развој.

Додатно, мера предвиђа обезбеђивање средстава за које организатори домаћих догађаја посвећених стартап екосистему могу конкурисати како би финансирани напоре за обезбеђивање присуства представника међународних медија или се на други начин представили на међународној сцени.

7.5.2.1. Опис механизма за спровођење мере

За спровођење ове мере потребно је обезбедити да екосистем и даље буде препознат на релевантним листама, као и креирати програме којима би се подржало представљање стартапа, али и екосистема као целине, на релевантним глобалним сајмовима и конференцијама.

7.5.2.2. Институција одговорна за праћење и контролу реализације

МПНТР

Партнери: Развојна агенција Србије, Кабинет министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој, Фонд за иновациону делатност, НТП Београд, НТП Чачак, НТП Нови Сад, НТП Ниш

7.5.2.3. Показатељ резултата

Број домаћих стартапа присутан на релевантним светским конференцијама

- Почетна вредност: биће одређено
- Циљана вредност: биће одређено³²

Број релевантних међународних листа које укључују домаћи екосистем и стартапе

- Почетна вредност: 2
- Циљана вредност: 4

Извор провере: Извештај МПНТР

Број објава у међународним медијима које у позитивном контексту третирају српски стартап екосистем или његове представнике

- Почетна вредност: биће одређено
- Циљана вредност: биће одређено³³

8. АНАЛИЗА ЕФЕКТА МЕРА

Ефекти мера у оквиру Посебног циља 1

У оквиру овог циља увођењем садржаја о стартап предузетништву у средње и високо образовање и васпитање доприноси се друштву кроз креирање дубинског разумевања стартап екосистема. Предности које овакав вид предузетништва нуди у формативним годинама код ученика и студената води повећању броја будућих стартапа. Додатно, овакав вид едукације омогућава младим генерацијама које излазе на тржиште рада да се боље припреме за рад на будућим пословима, у контексту развоја кључних компетенција у области предузетништва, подстицања доношења одлука базираних на чињеницама, као и на разумевању вредности тимског рада и конструктивног решавања

³² Почетна и циљана вредност биће одређена приликом креирања програма који испуњавају циљеве ове мере.

³³ Почетна и циљана вредност биће одређен приликом креирања програма који испуњавају циљеве ове мере.

проблема. Уз овакав приступ очекује се континуирани раст броја ученичких и студентских стартапа, као и иновативних тимова који су настали на универзитету или су формирани од стране недавно свршених дипломаца. Растом компетентности радне снаге расте и продуктивност и конкурентност целокупне привреде, што доводи до веће креиране вредности, извоза и БДП-а. За реализацију мера, потребно је обезбедити одговарајуће административне и стручне капацитете који би припремили измене у наставном програму, благовремено креирали материјале и обуке за наставни кадар. Оснаживање универзитетских наставника за додатни рад са студентима, а посебно за подршку и менторство у области предузетништва директно ће утицати на повећање броја иновативних студентских тимова и стартапа. Такође, ова мера директно утиче на боље усклађивање образовног система са потребама привреде и подстиче сарадњу установа са привредом. За реализацију наведене мере, потребно је обезбедити одговарајуће административне и стручне капацитете, као и финансијска средства како би се ови програми имплементирали.

Један од ризика за примену ових мера је недовољан одзив наставника који би похађали креиране семинаре, подстицај наставника да приступају проактивно приликом спровођења наставе, као и недовољан одзив високошколских институција на конкурсе за нове мастер програме и изборне предмете.

Ефекти мера у оквиру Посебног циља 2

Мере у оквиру овог циља омогућиле би стартапима у каснијим фазама развоја адекватну подршку, како би се задржали у екосистему. Тиме би остали доступни будућим оснивачима за дељење знања и искустава чиме би се повећало колективно знање заједнице. За спровођење ове мере морају се обезбедити управљачки капацитети који би пратили и професионално евалуирали рад организација подршке, као и људске и финансијске капацитете који би креирали, спроводили и пратили програме подршке. У све наведене процесе је неопходно укључити представнике привреде и експерте из стартап екосистема. сарадњом учесника различитих хеликса екосистема остварује се константи трансфер знања и пословних пракси између сектора, што даље води до боље умрежености и продубљивања мултидисциплинарности. С друге стране, повезивањем актера из различитих градова и региона долази до децентрализације прилика у екосистему, као и потенцијалног развоја региона у којима је низак ниво привредног учешћа. За спровођење ове мере потребно је обезбедити додатне финансијске и људске ресурсе који би пратили имплементацију програма. Главни ризик приликом имплементације ове мере представља недостатак искуства и знања задужених организација и институција које би кроз адекватан број како менторских програма, тако и програма подршке обезбедили могућност развоја стартап компаније.

Ефекти мера у оквиру Посебног циља 3

Мере у оквиру овог циља представљају различите могуће механизме финансирања стартапа. Њиховом реализацијом иновативна, високообразована и предузетничка популација биће охрабрена да се окуша у предузетничким подухватима, што води ка генерисању нових идеја, креирању нових радних места. Подизањем нивоа бесповратних средстава за финансирање стартапа у раној фази биће повећан број нових привредних друштва, што ће допринети расту конкурентности српске привреде. За спровођење ове

мере биће неопходно обезбедити довољно капацитета у надлежним институцијама да спроведу програме у складу са најбољим светским праксама, те у том смислу ризик представља обезбеђивање стручних капацитета за селекцију стартапа као и обезбеђивање квалитета ментора. Подстицањем развоја тржишта предузетничког капитала остварују се бројни бенефити по друштво који се огледају у: различитим могућностима улагања капитала, едукацији потенцијалних инвеститора и корисника о алтернативним видовима инвестирања, као и креирању нових могућности за финансирање иновативних идеја са тржишним потенцијалом. За спровођење ове мере биће неопходно проширити капацитете Фонда за иновациону делатност и обезбедити специфичну експертизу за успешно управљање програмима ко-инвестирања. Креирањем тржишта предузетничког капитала ствара се могућност активације домаћег и иностраног приватног капитала у сврху улагања у креирање и развој иновација и стартапа. Ризик у успешној имплементацији мере представља капацитет надлежних институција, у погледу људских и финансијских ресурса, али и експертизе да успешно руководе фондовима предузетничког капитала и другим видовима алтернативног финансирања. Развојем тржишта групног финансирања би се истовремено отвориле нове прилике за инвестирање правним и физичким лицима, као и прилике за стартапе да на иновативан и флексибилан начин прикупе средства за реализацију својих пројеката.

Приликом креирања правног оквира потребно је извршити његово усаглашавање са постојећим правним оквиром Републике Србије, обезбедити висок ниво правне и финансијске заштите корисника, а истовремено оставити довољно слободе да стартапи домаћим и страним инвеститорима понуде модел који одговара њиховим пословним потребама. При томе, треба узети у обзир евентуалне ризике одређеног модела групног финансирања и повезаних трансакција, као и прописа којим се ти ризици елиминишу или значајно умањују. Развојем тржишта групног финансирања би се истовремено отвориле нове прилике за инвестирање правним и физичким лицима, као и прилике за стартапе да на иновативан и флексибилан начин прикупе средства за реализацију својих пројеката. Главни ризик за имплементацију ових мера представља креирање правног оквира који не би био коришћен у пракси.

Ефекти мера у оквиру Посебног циља 4

Мере у оквиру овог циља доприносе повећању знања о стању стартап екосистема, што повећава капацитете доносилаца одлука да подрже развој стартап екосистема, а тиме и њиховог потенцијалног нелинеарног доприноса расту домаће економије. На овај начин доприноси се разумевању важности унапређења процеса пружања услуга, кроз примену иновативних решења, што унапређује капацитете, ефикасност и квалитет услуга које се пружају грађанима Републике Србије.

За реализацију мера потребно је обезбедити одговарајуће административне, стручне и техничке капацитете у следећим органима државне управе: МПНТР, Пореска управа, Национална академија за јавну управу и Министарство привреде. Обезбеђивањем поменутих капацитета биће омогућено вођење Регистра стартапа, ангажовање акредитованих реализатора програма и обученог кадра за процес јавних набавки у институцијама и јавним предузећима. Реализацијом овог циља допринеће се бољем креирању јавних политика које ће подићи конкурентност овог сегмента наше привреде, као и олакшаном приступу мерама подршке, што смањује административне трошкове корисника мера. Обуком јавних службеника обезбеђује се ефикасно и економично

спровођење мера и подстицаја у области стартап екосистема. Промоцијом постојећих мера и подстицаја, подстиче се виши ниво интеракције стартап оснивача са институцијама и организацијама подршке, што доводи до размене информација и већег броја корисника државних мера и програма. Смањењем трошкова истраживања и развоја омогућава се све већем броју привредних друштава да се баве развојем сопствених производа и активностима које доносе веће приходе. Овим путем увећава се добит, утиче се на раст БДП-а, извоз, а као коначан резултат долази до повећања пореских прихода. Највећи ризик у реализацији мера представља капацитет органа који води регистар да ефикасно, стручно, непристрасно и транспарентно обрађује поднете захтеве за упис, као и праћење стартапа који су већ у регистру. Са друге стране, ризик у реализацији представља и ниво информисаности потенцијалних корисника о постојању мера као и спремност на пролазак кроз административну процедуру потребну за коришћење мере.

Ефекти мера у оквиру Посебног циља 5

Промовисањем међународних признања стартап екосистема Републике Србије у јавности, креира се позитивна слика и афирмативнији однос према стартапима и оваквом каријерном путу људи из непосредног окружења. За реализацију мера, потребно је обезбедити одговарајуће финансијске и стручне капацитете који би спровели реализацију описаних активности. Ова мера доприноси повећању глобалне видљивости и препознатљивости локалног стартап екосистема и његових актера. Могућност међународних инвестиција, привлачења стручног кадра, јачања повезаности са другим екосистемима и изградње поверења код потенцијалних клијената домаћих стартапа на иностраним тржиштима, утиче директно на раст екосистема и читаве привреде. ризик у остварењу ових мере представља развој квалитетних програма који ће бити релевантни за циљне групе и осигурати са једне стране њихову популарност, а са друге, подизање и промену свести у жељеном смеру. Додатни ризик представља незаинтересованост домаћих стартапа да поделе податке о свом пословању са међународним организацијама које рангирају екосистеме и стартапе, како би Република Србија била адекватно представљена на релевантним листама.

9. ИЗМЕНА ВАЖЕЋИХ ПРОПИСА

Како би се реализовале мере јавне политике предвиђене овом стратегијом, биће потребно изменити/донети следеће прописе:

1. Закон о иновационој делатности и одговарајуће подзаконске акте, како би се препознали актери стартап екосистема, и предвидело формирање регистра, начин његовог вођења и организовања, као и критеријуми за упис и брисање из регистра;
2. Закон о порезу на доходак грађана;
3. Закон о доприносима за обавезно социјално осигурање;
4. Закон о групном финансирању.

10. СПРОВЕДЕНЕ КОНСУЛТАЦИЈЕ

Приликом израде ове стратегије спроведене су опсежне консултације у складу са Законом о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18) и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа и садржају појединачних докумената јавних политика („Службени гласник РС”, број 8/19). Консултативни процес, почео је 21. априла 2021. године, када је на интернет страници Иницијативе „Дигитална Србија” објављено обавештење о почетку процеса јавних консултација заједно са радном верзијом мера које се предлажу које је припремила радна група.

Консултације су трајале у периоду од 21. априла 2021. године до 24. маја 2021. године и спроведене су достављањем писаних коментара и путем фокус група. Одржано је укупно шест фокус група према следећим темама:

- Оснивања и пословања стартапа (3 групе)
- Подизања капацитета за подршку стартап иницијативама кроз образовне програм (1 група)
- Финансирања и инвестирања у стартапе и алтернативне инвестиционе фондове (1 група)
- Јачања капацитета организација подршке и унапређења програма подршке стартапима (1 група).

Учесници процеса јавних консултација били су, у зависности од фокус групе, представници свих заинтересованих страна:

- Студенти,
- Професори и истраживачи,
- Други представници факултета и универзитета,
- Представници инвестиционих фондова,
- Оснивачи и запослени у стартап компанијама,
- Представници успешних привредних друштава.

Поред спроведених формалних јавних консултација, Радна група је током процеса писања предлога текста ове Стратегије спроводила широки неформални консултативни процес са представницима академске заједнице и привреде.

11. НАЧИН ПРАЋЕЊА РЕАЛИЗАЦИЈЕ СТРАТЕГИЈЕ

МПНТР ће полугодишње извештавати Савет за подстицање развоја дигиталне економије, иновација, високо-технолошког предузетништва и дигитализације у пословању привредних субјеката о реализацији циљева и мера које су предвиђене овом Стратегијом, а Савет за подстицање развоја дигиталне економије, иновација, високо-технолошког предузетништва и дигитализације у пословању привредних субјеката (у даљем тексту: „Савет”) ће једном годишње извештавати Владу о статусу реализације, као и о потенцијалним приликама или ризицима за спровођење.

Путем Информационог система за планирање, праћење спровођења, координацију јавних политика и извештавање, МПНТР и Савет ће остваривати сарадњу са надлежним министарствима, надлежним органима и организацијама, привредом и факултетима на националном и локалном нивоу.

12. АКЦИОНИ ПЛАН

Акционе планове за спровођење Стратегије израђује МПНТР у сарадњи са надлежним органима и организацијама, привредом, универзитетима и осталим заинтересованим субјектима. Акциони план Стратегије развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2022. године, биће донет у року од 90 дана од усвајања Стратегије. Акциони план за наредни период донеће се у складу са чланом 18. Закона о планском систему Републике Србије („Службени гласник РС”, број 30/18).

13. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

За спровођење предметног акта средства су обезбеђена Законом о буџету Републике Србије за 2021. годину („Службени гласник РС”, бр. 149/20, 40/21 и 100/21) и Законом о буџету Републике Србије за 2022. годину („Службени гласник РС”, број 110/21), а за реализацију током наредних година периода важења Стратегије, од 2023. године, средства ће бити обезбеђена у оквиру лимита које утврди Министарство финансија на размену органа и организација које су носиоци и партнери у реализацији мера, односно активности, а у складу са буџетским могућностима.

Такође, средства ће бити обезбеђена и кроз друге изворе попут донација, пројектних зајмова и међународне помоћи. Уз средства одобрена из буџета, планирана су и средства по основу Споразума о зајму (Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији) потписаног између Републике Србије и Међународне банке за обнову и развој, (број ИБРД 90290УФ), у складу са Законом о потврђивању Споразума о зајму („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 3/20), и осталих извора.

14. ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Ову стратегију објавити на интернет страници Владе, интернет страници Министарства просвете, науке и технолошког развоја и порталу е-Управе, у року од седам радних дана од дана усвајања.

Ову стратегију објавити у „Службеном гласнику Републике Србије”.

05 Број: 023-11452/2021-1
У Београду, 9. децембра 2021. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић, с.р.

СПИСАК СКРАЋЕНИЦА

АП	Акциони план
БДП / GDP	Бруто домаћи производ / <i>Gross Domestic Product</i>
ГИИ / GI	Глобални индекс иновативности / <i>Global innovation index</i>
ДСИ	Иницијатива Дигитална Србија
ЕРП	Програм економских реформи
ИКТ	Информационо-комуникационе технологије
ИТ	Информационе технологије
ИПА / IPA	Инструмент за претприступну помоћ / <i>Instrument for Pre-Accession Assistance</i>
МП	Министарство привреде
МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја
МФ	Министарство финансија
НАЛЕД	Национална алијанса за локални економски развој
НБС	Народна банка Србије
НТП	Научно-технолошки парк
ПКС	Привредна комора Србије
РАС	Развојна агенција Србије
РЗС	Републички завод за статистику
РС	Република Србија
РСД	Национална валута Републике Србије, српски динар
ЦПН	Центар за промоцију науке
4С	Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период 2020-2027. године